

**СОВЕТ СТОЛБИЩЕНСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
ЛАИШЕВСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН**

422624 с.Столбище,
ул. Советская, д.103
тел: 4-12-91



**ЛАЕШ МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ
СТОЛБИЩЕ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ
СОВЕТЫ ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ**

422624 Столбище авылы,
Совет урамы, 103 нчы йорт,
тел: 4-12-91

2023 елның 21 декабре

247 номер

КАРАР

«Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итү турында

2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы һәм 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы «Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәве турында»гы Федераль законнар, 2004 елның 28 июлендәге 45-ЗРТ номерлы «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы проекты буенча ачык тыңлаулар нәтижэләрен исәпкә алып, Столбище авыл жирлеге Советы **КАРАР КЫЛДЫ:**

1.«Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставын кабул итәргә (кушымта).

2.Әлеге карарны, законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәве үткөрү өчен, юстиция органына жиберергә.

3.Әлеге карар 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»гы Федераль законның 44 маддәсендәге 8 нче өлеше нигезендә үз көченә керә дип билгеләргә.

– Түбәндәге карарларны үз көчен югалткан дип танырга:

– *Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл жирлеге Советының 2017 елның 08 декабрэндәге “Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл жирлеге” муниципаль берәмлеге Уставы»турында 31/1 нче карары;*

- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге Советының 2018 елның 20 июлендәге «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»гы 15/1 нче карары;
- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге Советының 2019 елның 11 ноябрэндәге «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр кертү турында»гы 30/1 нче карары;
- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге Советының 2020 елның 23 мартындагы «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр кертү турында»гы 7/1 нче карары;
- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге Советының 2020 елның 17 августындагы «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр кертү турында»гы 17/1 нче карары;
- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге Советының 2021 елның 27 октябрэндәге «“Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Столбище авыл җирлеге” муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»гы 24/1 нче карары

5. Әлеге карарны һәм аңа кушымтаны махсус мәгълүмат стендларында һәм Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында <http://pravo.tatarstan.ru.веб-адресы> буенча бастырып чыгарырга (халыкка җиткерергә).

6. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп баруны Столбище авыл җирлеге Советы рәисе — җирлек башлыгы **И.Ю. Романовага** йөкләргә.

Татарстан Республикасы
Лаеш муниципаль районы
Столбище авыл җирлеге Советы рәисе —
җирлек башлыгы вазыйфаларын башкаручы
И.Ю. Романова

**Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы
Столбище авыл җирлеге Советының
2023 елның 21 декабрендәге 247 нче карарына
кушымта**

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЛАЕШ МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ «СТОЛБИЩЕ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ» МУНИЦИПАЛЬ БЕРӘМЛЕГЕ УСТАВЫ

I Бүлек. ГОМУМИ НИГЕЗЛӘМӘЛӘР

1 статья. Муниципаль берәмлекнең атамасы һәм хокукий статусы

1. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Столбище авыл җирлеге муниципаль берәмлегенә авыл җирлеге статусы бирелгән.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми атамасы — «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы «Столбище авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге (алга таба текст буенча — авыл җирлеге).
3. Столбище авыл җирлеге муниципаль берәмлеге Татарстан Республикасының Лаеш муниципаль районы составына керә.

2 статья. Авыл җирлегенң территорияль төзелеше

1. **Җирлек территориясе составына Столбище авылы һәм Усады авылы торак пунктлары керә.**
2. **Җирлекнең административ үзәге булып Столбище авылы тора.**
3. Авыл җирлеге чикләре "Лаеш муниципаль районы" муниципаль берәмлеге һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләр территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 28-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Авыл җирлеге территориясе составына, милек формаларына һәм максатчан билгеләнешенә карамастан, бөтен җирләр керә.
5. Авыл җирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору закон нигезендә билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы законы белән гамәлгә ашырыла.

3 статья. Гражданнарның авыл жирлегендә жирле үзидарәне гамәлгә ашыруга хокукы

1. Авыл жирлегендә жирле үзидарә РФ гражданнары тарафыннан жирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм үз ихтыярыңны турыдан-туры белдерүнең башка формаларында катнашу аша, шулай ук әлегә Уставта күздә тотылган сайлап куела торган һәм башка жирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.
2. Гражданнар, женесенә, расасына, милләтенә, теленә, чыгышына, мөлкәти һәм вазыйфаи гәүдәләнешенә (дәрәжәсенә), дингә мөнәсәбәтенә, инанмаларына, ижтимагый берләшмәләргә каравына карамастан, жирле үзидарәне турыдан-туры да, үз вәкилләре аша да гамәлгә ашыруга тигез хокукка ия.
Авыл жирлеге территориясендә даими яисә күбрәк яшәүче чит ил гражданнары, жирле үзидарәне гамәлгә ашырганда, РФ халыкара шартнамәләренә һәм федераль законнарына ярашлы хокукларга ия булалар.
3. Гражданнар авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнарына һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларына турыдан-туры мөрәжәгать итәргә, жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында мәгълүмат алырга хокуклы.
4. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, әгәр закон белән башкасы күздә тотылмаган булса, һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылышлы документлар һәм материаллар белән танышу мөмкинлеген, шулай ук гражданнарның авыл жирлеге жирле үзидарә органнары эшчәнлегә турында башка тулы һәм ышанычлы мәгълүмат алу мөмкинлеген тәмин итәргә бурычлы.
5. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары гаммәви мәгълүмат чаралары аша һәм башка ысул белән гражданнарны авыл жирлеге һәм аның аерым территорияләре үсешенәң иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торак-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-культур һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр челтәре үсеше, социаль ташламалар, жәмәгать тәртибен саклау торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр турында даими рәвештә мәгълүматландырып торалар.
6. Гражданнар, оешмалар, әгәр үз хокуклары һәм ирекләре бозылган дип санасалар, жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының карарларына, гамәлләренә (гамәлсезлегенә) судта шикаять белдерергә хокуклы.

4 статья. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары структурасы

1. Авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары структурасына түбәндәгеләр керә: Столбище авыл жирлеге Советы, Столбище авыл жирлеге башлыгы, Столбище авыл жирлеге Башкарма комитеты һәм әлеге Уставка ярашлы оештырыла торган башка органнар.
2. Авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары структурасын үзгәртү әлеге Уставка үзгәрешләр кертү юлы белән гамәлгә ашырыла.

5 статья. Авыл жирлегенең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Авыл жирлегенең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбәндәгеләр карый:
 1. *авыл җирлеге бюджеты проектын төзү һәм карау, авыл җирлеге бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтәлешен тикшиереп бару, авыл җирлеге бюджеты үтәлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;*
 2. *авыл җирлегенең җирле салымнарын һәм җыымнарын билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару;*
 3. *авыл җирлегенең муниципаль милкәтендә булган мөлкәткә ия булу, аннан файдалану һәм аңа эш итү;*
 4. *авыл җирлеге торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын тәмин итү;*
 5. *авыл җирлеге халкына элемтә, җәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү өчен шартлар тудыру;*
 6. *авыл җирлеге халкының ялын оештыру һәм аларны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыру;*
 7. *авыл җирлеге территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм гаммәви спортны үстерү өчен шартлар тәмин итү, авыл җирлегенең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын уздыруны оештыру;*
 8. *авыл җирлегенең архив фондларын формалаштыру;*
9. *9җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау, төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контроль гамәлгә ашыру (аның предметы булып җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, инвалидлар өчен социаль, инжесерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең үтемлелеген тәмин итү таләпләрен үтәү тора), әлеге кагыйдәләргә ярашлы рәвештә җирлек территориясен төзекләндерүне оештыру;*
10. *адреслау объектларына адреслар билгеләү, адресларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, авыл җирлеге чикләрендә урам-юл челтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларын, региональ яисә муниципальара әһәмияттәге, муниципаль районның җирле әһәмияттәге автомобиль юлларын исәпкә алмыйча) атамалар, планлаштыру структурасы элементларына атамалар бирү, мондый атамаларны үзгәртү, гамәлдән чыгару, дәүләт адрес реестрына мәгълүмат урнаштыру;*

- 11.авыл хужжалыгы житештерүен үстерүгә ярдам итү, кече һәм урта эшкурлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
- 12.балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыру һәм гамәлгә ашыру, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруда катнашу, яшьләрнең хокукларын һәм кануни мәнфәгатьләрен тәмин итү һәм яклау буенча чаралар эшләү һәм гамәлгә ашыру, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруның төп юнәлешләре буенча муниципаль программалар эшләү һәм гамәлгә ашыру, жирлектә яшьләр сәясәтен тормышка ашыру мониторингын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 13.жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдам күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;
- 14.каты коммуналь калдыкларны туплау (шул исәптән аерым-аерым туплау) һәм ташу буенча эшчәнлекне оештыруда катнашу;
- 15.ритуал хезмәтләрен оештыру һәм жирләү урыннарын карап торы (асрау);
- 16.Россия Федерациясе закон бирүчелеге белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә авыл жирлеген чикләрендә халыкны су белән тәмин итүне, суны агызуны, халыкны ягулык белән тәмин итүне оештыру;
- 17.авыл жирлеген торақ пунктлары чикләрендә жирле эһамияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген;
- 18.милләтара һәм конфессияара килешүне ныгытуга, авыл жирлеген территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклау һәм үстерүгә, мигрантларның социаль һәм мәдәни адаптациясенә, милләтара (этнослара) низагларны профилактикалауға юнәлдерелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар тудыру;
- 19.авыл жирлеген халкының гаммәви ялы өчен шартлар тудыру һәм халыкның гаммәви ял итү урыннарын төзекләндерүне оештыру, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр бие полосаларына ирекле керүен тәмин итү;
- 20.Россия Федерациясенең гражданлык законнарына ярашлы рәвештә үз белдеген белән салынган корылманы сүтү турында карар, үз белдеген белән салынган корылманы сүтү яисә аны жир аннан файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре, территорияне планлаштыру документациясе белән билгеләнгән рөхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларына, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләүгә яисә федераль законнар белән билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәжбүри таләпләргә ярашлы хәлгә китерү турында карар кабул итү.

2. Федераль законнар нигезендә авыл жирлегенен жирле үзидарә органнары, Россия Федерациясенен Бюджет кодексы ярашлы рәвештә авыл жирлеге бюджетыннан муниципаль район бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар исәбенә, жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне чишү буенча үз вәкаләтләренен бер өлешен гамәлгә ашыруны ТР Лаеш муниципаль районының жирле үзидарә органнарына тапшыру турында килешүләр төзәргә хокуклы.

6 статья. Авыл жирлекләренен жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә карыймый торган мәсьәләләрне чишүгә авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының хокуклары

1. Авыл жирлегенен жирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы:

- авыл жирлеге музейларын булдыру;
- авыл жирлегендә нотариус булмаган очракта, законнарда күздә тотылган нотариаль гамәлләрне кылу;
- опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнашу;
- авыл жирлеге территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләренен хокукларын тормышка ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм авыл жирлеге территориясендә миллиләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендәге чараларны тормышка ашыруга ярдәм күрсәтү;
- авыл жирлеге территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизация эзәрләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнашу;
- муниципаль янгыннан саклау хезмәтен булдыру;
- туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;
- кеше хокукларын тәмин итүне жәмәгәтчелек тарафыннан контрольдә тотуны гамәлгә ашыручы жәмәгәт күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтү һәм мәжбүри тоту урыннарындагы затларга булышлык итү;
- «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның иҗтимагый берләшмәләренә, шулай ук бөтенроссия инвалидлар иҗтимагый берләшмәләре тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтү;
- торак законнары нигезендә гражданнарга социаль билгеләнештәге торак фондының торак бүлмәләрен яллау шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан торак бүлмәләр бирү;
- хужалары булмаган хайваннар белән эш итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашырганда чаралар оештыру;
- алкоголь, наркотик яисә башка токсик исерткеч халәтендә булган затларга ярдәм күрсәтү буенча чаралар гамәлгә ашыру;

- участок полиция вәкаләтләсе вазыйфасын биләп торучы хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына, әлегә хезмәткәр күрсәтелгән вазыйфаны биләгән чорга, торак бүлмә бирү;
 - «Кулланучылар хокукларын яклау турында» 1992 елның 7 февралендәге 2300-І номерлы Россия Федерациясә Законында күздә тотылган кулланучылар хокукларын яклау буенча чаралар гамәлгә ашыру;
 - «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында»гы Федераль законда күздә тотылган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыру;
 - инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик културасын һәм спортын, адаптив физик культураны һәм адаптив спортны үстерүгә ярдәм күрсәтү.
2. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнары әлегә статьяның 1 нче өлешендә күрсәтелгән мәсьәләләргә, башка дәүләт вәкаләтләрен («Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 19 статьясына ярашлы рәвештә аларга тапшырылмаган вәкаләтләргә) гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы, әгәр бу катнашу федераль законнарда күздә тотылган булса, шулай ук, Россия Федерациясә бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертларны һәм өстәмә отчисление нормативлары буенча салым керемнәре керемнәрен исәпкә алмыйча, авыл жирлегә бюджеты керемнәре исәбенә, башка муниципаль берәмлекләргәң жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары компетенциясенә кертелмәгән һәм федераль законнар яисә Татарстан Республикасы законнары белән аларның компетенциясеннән чыгарылмаган башка мәсьәләләргәң чишәргә хокуклы.

7 статья. Авыл жирлегенәң муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Авыл жирлегенәң муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы жирле үзидарә турындагы федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 статья. Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнарының дәүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре түбәндәгеләр аша гамәлгә ашырыла:

1. авыл жирлегенен жирле үзидарэ органнарының авыл жирлеген социаль-икътисади үстерүгә юнәлдерелгән дәүләт программаларын тормышка ашыруда катнашуы;
2. авыл жирлегенен жирле үзидарэ органнары белән дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр) төзү;
3. даими яисә вакытлыча эшләүче координация, консультация, киңәшмә һәм башка эшче органнар булдыру;
4. авыл жирлеге Советының Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару инициативасы;
5. законнар белән билгеләнгән үзара хезмәттәшлекнең башка формалары.

9 статья. Авыл жирлегенен муниципаль хезмәтен хокукый көйләү

Авыл жирлегендә муниципаль хезмәтне хокукый көйләү, шул исәптән муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләр, муниципаль хезмәткәр статусын билгеләү, муниципаль хезмәтне үтү шартлары һәм тәртибе «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль закон, «Муниципаль хезмәт турында» 2013 елның 25 июнендәге 50-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Кодексы һәм авыл жирлегенен муниципаль хокукый актлары белән гамәлгә ашырыла.

10 статья. Авыл жирлегенен муниципаль контроле

1. Жирле үзидарэ органнары жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча кабул ителгән муниципаль хокукый актлар белән билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен муниципаль контрольдә тотуны оештыралар һәм гамәлгә ашыралар, ә контрольлекнең тиешле төрләре федераль законнар белән жирле үзидарэ органнары вәкаләтләренә кертелгән очракларда, шулай ук федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән таләпләрнең үтәлешен муниципаль контрольдә тотуны оештыралар һәм гамәлгә ашыралар.
2. Муниципаль контроль төрләрен оештыру һәм гамәлгә ашыру «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (назыяры) һәм муниципаль контроль турында» 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон белән көйләнә.

II Бүлек. ХАЛЫК ТАРАФЫННАН ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУ ФОРМАЛАРЫ

11 статья. Халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның авыл жирлегендә жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары

Авыл жирлеге халкы жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

1. жирле референдум;
2. муниципаль сайлаулар;
3. депутатны, жирле үзидарәненң сайлап куела торган вазыйфаи затын чакыртып алу буенча тавыш бирү;
4. авыл жирлеге чикләрен үзгәртү һәм аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
5. гражданнарның хокукый (хокук ижаты) инициативасы;
6. территориаль жәмәгать үзидарәсе;
7. ачык тыңлаулар;
8. гражданнар жыены;
9. гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы);
10. гражданнар сходы;
11. гражданнардан соров алу (сораштыру);
12. гражданнарның жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре;
13. жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләргә халык булып фикер алышу;
14. Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

12 статья. Авыл жирлегенң жирле референдумы

1. Жирле референдум, федераль законнарга һәм Татарстан Республикасы законнарына ярашлы рәвештә, жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә турыдан-туры халык тарафыннан чишү максатыннан үткәрелә.
2. Жирле референдум авыл жирлегенң бөтен территориясендә «Россия Федерациясе гражданнарының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «"Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда күздә тотылган үзенчәлекләргә исәпкә алып, "Жирле референдум турында" 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә».

Гражданнарның жирле референдумда катнашу хокуклары гарантияләре, шулай ук жирле референдумны әзерләү һәм үткәрү тәртибе федераль закон һәм «Жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнә.
3. Жирле референдумда яшәү урыннары авыл жирлеге чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданнары катнашырга хокуклы. Россия Федерациясе

гражданнары жирле референдумда яшерен тавыш бирү аша гомуми, тигез һәм турыдан-туры үз ихтиярыңны белдерү нигезендә катнашалар.

4. Жирле референдумны үткәрү турындагы карар авыл жирлеге Советы тарафыннан түбәндәгеләрнең инициативасы буенча кабул ителә:

- 1. жирле референдумда катнашу хокукына ия булган гражданның;**
- 2. уставларында сайлауларда һәм (яисә) референдумнарда катнашу күздә тотылган һәм федераль закон белән билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән сайлау берләшмәсенең, башка иҗтимагый берләшмәнең;**
- 3. авыл жирлеге Советының һәм авыл жирлеге Башлыгының бергәләп чыгарылган инициативасы буенча.**

5. Гражданның, әлеге статьяның 4 нче өлешенең 2 нче пунктында күрсәтелгән сайлау берләшмәләре, башка иҗтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдум билгеләүнең шарты булып әлеге инициативаны яклап имзалар жыю тора, аларның саны район территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар санының биш процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25 имзадан ким булырга алмый.

6. Авыл жирлеге Советы һәм авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан бергәләп чыгарылган референдум үткәрү инициативасы авыл жирлеге Советы карары һәм авыл жирлеге Башлыгы карары (постановление) белән рәсмиләштерелә.

7. Авыл жирлеге Советы жирле референдумны, авыл жирлеге Советына жирле референдум үткәрү инициативасын чыгару турындагы документлар килгән көннән башлап 30 көн эчендә билгели.

Жирле референдум авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнгән срокларда билгеләнмәгән очракта, референдум гражданның, сайлау берләшмәләренең, авыл жирлеге Башлыгының, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарының, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясенең яисә прокурорның мөрәжәгате нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд тарафыннан билгеләнгән жирле референдум муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны үткәрүне тәмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте башкарма органы яисә судка жирле референдум үткәрүне тәмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан гамәлгә ашырыла.

8. Тавыш бирү йомгаклары һәм жирле референдумда кабул ителгән карар рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

9. Жирле референдумда кабул ителгән карар авыл жирлеге территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш һәм ул нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфай затлары яисә авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары тарафыннан раслауга мохтаж түгел.

10. Авыл жирлегененң жирле үзидарә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның үтәлешен, әлеге Устав белән билгеләнгән алар арасындагы вәкаләтләрне бүлешүгә ярашлы рәвештә, тәэмин итәләр.
11. Жирле референдум үткәрү турындагы карар, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карар өстеннән гражданнар, жирле үзидарә органнары, прокурор, федераль закон белән вәкаләтле дәүләт хакимияте органнары тарафыннан суд тәртибендә шикаять бирелергә мөмкин.

13 статья. Авыл жирлегендә муниципаль сайлаулар

1. Авыл жирлегендә муниципаль сайлаулар, яшерен тавыш бирү аша гомуми, тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә, авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау максатыннан үткәрелә.
2. Сайлау көненә 18 яше тулган һәм сайлау хокукына ия булган Россия Федерациясе гражданы авыл жирлеге Советы депутаты итеп сайлана ала.
3. Муниципаль сайлаулар авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар сайлау көненә кадәр 90 көннән дә иртәрәк һәм 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш. Күрсәтелгән карар, ул кабул ителгән көннән башлап 5 көннән дә соңга калмыйча, гаммәви мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга тиеш. Вакытыннан алда сайлаулар билгеләнгән очракта, әлеге статьяда күрсәтелгән сроклар кыскартылырга мөмкин, әмма бер өлештән (өчтән бер өлешеннән) дә ким булмаска тиеш.

Федераль законнарда, Татарстан Республикасы Сайлау кодексында билгеләнгән очракта, муниципаль сайлаулар муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.

4. Муниципаль сайлауларны әзерләү һәм үткәрү, үз компетенцияләре чикләрендә, сайлау комиссияләренә йөкләнә.
5. Авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.
6. Авыл жирлеге Советы депутатлары, бер сайлау округына сайлаучылар вәкиллегенң уртача нормасы нигезендә оештырыла торган, бер мандатлы сайлау округлары буенча сайланалар.
7. Бер мандатлы сайлау округы буенча тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның иң күп тавышын жыйган теркәлгән кандидат сайланган дип таныла.

Әгәр авыл жирлеге Советы депутатларын сайлауларда бер мандатлы сайлау округында тавыш бирү бер кандидат буенча гына уздырылса, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50 проценттан да ким булмаган тавышын жыйган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар жыйган тавышлар саны тигез булган очракта, алданрак теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

8. Авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау нәтижеләре рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

14 статья. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Авыл жирлеге Советы депутаты, шул исәптән авыл жирлеге Башлыгы, закон һәм әлеге Устав белән билгеләнгән нигезләрдә һәм тәртиптә сайлаучылар тарафыннан чакыртып алынырга мөмкин.
2. Депутатның сайлаучылар алдындагы ышанычын шик астына куючы һәм депутатлык бурычларын яисә авыл жирлеге Башлыгы бурычларын үтәмәүдә, депутат, авыл жирлеге Башлыгы статусына сыешмый торган гамәлләр кылуда һәм Россия Федерациясе Конституциясен, Татарстан Республикасы Конституциясен, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарын һәм башка норматив хокукый актларын, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукый актларны башкача бозуда гәүдәләнгән, суд тәртибендә расланган конкрет хокукка каршы карарлары яисә гамәлләре (гамәлсезлеге) авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу өчен нигез булып тора.
3. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү халык инициативасы буенча үткәрелә.
4. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәрү инициативасын чыгару һәм аны яклап гражданнар имзаларын жыю өчен, муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия булган ким дигәндә 10 кешедән торган инициатив төркем оештырыла.
5. Инициатив төркем, аны теркәү турындагы гариза (ходатайство) белән, муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясенә мөрәжәгать итә. Инициатив төркемнең гаризасында депутатны чакыртып алу өчен нигез булып торган аның конкрет хокукка каршы карары яисә гамәле (гамәлсезлеге) күрсәтелергә тиеш, шулай ук инициатив төркемнең һәр әгъзасының һәм аның исемненән авыл жирлеге территориясендә эш итәргә вәкаләтле затларның фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган елы, ае, көне һәм урыны, паспортының яисә гражданның паспортын алыштыручы документның сериясе, номеры һәм бирелү датасы (аны биргән органның атамасы яисә коды күрсәтелеп), яшәү урыны адресы күрсәтелергә тиеш. Инициатив төркемнең гаризасына әлеге төркемнең барлык әгъзалары имза куярга тиеш. Гаризага

депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карарларын яисә гамәлләрен (гамәлсезлеген) раслаучы суд карары теркәлергә тиеш.

6. Инициатив төркемне теркәү, авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү үткәрү инициативасын яклап имзалар жыю, жыелган имзаларны тикшерү жирле референдум үткәрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
7. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда күздә тотылган үзенчәлекләрне исәпкә алып, жирле референдум үткәрү өчен закон белән билгеләнгән тәртиптә уздырыла.
8. Муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе тарафыннан инициатив төркемнең гаризасын караганда, авыл жирлеге Советы тарафыннан авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирүне билгеләгәндә, тиешле депутат үзен чакыртып алу өчен нигез буларак алга сырылган кагыйдәләр (шартлар) буенча аңлатмалар бирергә, кирәкле документларны тәкъдим итәргә хокуклы. Күрсәтелгән депутат Сайлау комиссиясе, авыл жирлеге Советы утырышлары уздырыласы көнгә кадәр ким дигәндә өч көн алдан аларны уздыру вакыты һәм урыны турында язмача белдерелергә тиеш.
9. Авыл жирлеге Советы депутаты, аны чакыртып алу буенча тавыш бирү уздырылганда, сайлаучыларга үзен чакыртып алу өчен нигез буларак алга сырылган кагыйдәләр (шартлар) буенча аңлатмалар бирү максатыннан, инициатив төркем белән тигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.
10. Авыл жирлеге Советы депутаты, шул исәптән авыл жирлеге Башлыгы, әгәр аны чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында теркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да кем булмавы тавыш бирсә, чакыртып алынган дип санала.
11. Авыл жирлеге Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.
12. Муниципаль сайлауларны һәм жирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе, чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгакларына рәсми рәвештә нәтижә ясалганнан соң 5 көнлек срокта, инициатив төркемгә, авыл жирлеге Советына һәм авыл жирлеге Советының тиешле депутатына аны чакыртып алу буенча тавыш бирү йомгаклары турында язмача белдерә.

**15 статья. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре
буенча тавыш бирү**

1. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның күрсәтелгән авыл жирлеге чикләрен үзгәртүгә, аны үзгәртеп коруга ризалыгын алу максатыннан үткәрелә.
2. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү авыл жирлегенң бөтен территориясендә яисә аның территориясенң бер өлешендә «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очракларда үткәрелә.
3. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнәп үткәрелә һәм «Россия Федерациясе гражданнының сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 2002 елның 12 июнендәге 67-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «"Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында" 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда күздә тотылган үзенчәлекләренә исәпкә алып, "Жирле референдум турында" 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә уздырыла».
4. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда авыл жирлегенң яисә авыл жирлеге өлешенң сайлау хокукына ия булган халкының яртысыннан күбрәге катнашса, узган дип санала. Әгәр күрсәтелгән чикләренә үзгәртү, үзгәртеп кору өчен тавыш бирүдә катнашкан авыл жирлеге яисә авыл жирлеге өлеше халкының яртысыннан күбрәге тавыш бирсә, халыкның авыл жирлеге чикләрен үзгәртүгә, аны үзгәртеп коруга ризалыгы алынган дип санала.
5. Авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү йомгаклары һәм кабул ителгән карарлар рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

16 статья. Авыл жирлеге гражданнының хокукый инициативасы

1. Гражданныр, әлеге Устав һәм авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнгән тәртиптә, хокук чыгару инициативасына хокуклы.
2. Сайлау хокукына ия булган авыл жирлеге халкы санының ким дигәндә 3 процентын тәшкил иткән, сайлау хокукына ия булган гражданнының инициатив төркеме хокукый инициативасы белән чыга ала.
3. Хокукый инициативасын гамәлгә ашыру максатыннан гражданныр түбәндәгеләргә хокуклы:
 - хокукый инициативасын фикер алышу һәм алга сөрү буенча яшәү (эшләү) урыны буенча гражданныр жыеннарын һәм башка коллектив чараларны оештырырга һәм үткәрергә;
 - хокукый инициативасын алга сөрүне яклап имзалар жыю буенча инициатив төркемнәр булдырырга;
 - законнарга каршы килми торган ысуллар белән авыл жирлеге халкының имзаларын жыярга һәм хокукый инициативасын алга сөрүне яклап агитация алып барырга.

4. Авыл жирлегенен жирле үзидарэ органнары Һәм вазыйфаи затлары гражданның хокукый инициативасын Һәмәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә бурычлы.
5. Гражданның хокукый инициативасын тормышка ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты, ул кертелгән көннән башлап өч ай эчендә, әлегә Устав белән билгеләнгән компетенцияләренә ярашлы рәвештә, авыл жирлегә Советның ачык утырышында яисә авыл жирлегә Башлыгы тарафыннан мәжбүри рәвештә каралырга тиеш.
6. Гражданның хокукый инициативасын тормышка ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль хокукый акт проектың караганда, гражданның инициатив төркеме вәкилләренә үз позицияләрен бәян итү мөмкинлегә тәмин ителергә тиеш.
7. Гражданның хокукый инициативасын тормышка ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проектың карау процедурасы, тиешлечә, авыл жирлегә Советы Регламенты, авыл жирлегә Башлыгының норматив хокукый акты белән билгеләнә.
8. Гражданның хокукый инициативасын тормышка ашыру тәртибдә кертелгән муниципаль хокукый акт проектың карау нәтижәләре буенча кабул ителгән нигезле карар, язмача рәсми рәвештә, аны керткән гражданның инициатив төркеме игътибарына Һиткерелергә тиеш.

17 статья. Авыл жирлегенен территорияль жәмәгать үзидарәсе

1. Авыл жирлегендә территорияль жәмәгать үзидарәсе турыдан-туры халык тарафыннан гражданның жыйынына Һәм конференцияләре уздыру аша, шулай ук территорияль жәмәгать үзидарәсе органнарын булдыру аша Һәмәлгә ашырыла.
2. Территорияль жәмәгать үзидарәсе гражданның яшәүче түбәндәге территорияләр чикләрендә Һәмәлгә ашырыла: күпфатирлы торак йорт подъезды; күпфатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; жирлек булып тормаган авыл торак пункты; гражданның яшәүче башка территорияләр.
3. Территорияль жәмәгать үзидарәсе Һәмәлгә ашырыла торган территория чикләре, әлегә территориядә яшәүче халык тәкъдире буенча, авыл жирлегә Советы тарафыннан раслана торган Авыл жирлегендә территорияль жәмәгать үзидарәсе турындагы Нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә авыл жирлегә Советы тарафыннан билгеләнә.
4. Территорияль жәмәгать үзидарәсе Һәмәлгә ашырыла торган территория башка шундый ук территория составына керә алмый.
5. Территорияль жәмәгать үзидарәсе, үз уставына ярашлы рәвештә, юридик зат булырга мөмкин Һәм коммерциягә карамаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәве узарга тиеш.
6. Территорияль жәмәгать үзидарәсе уставында түбәндәгеләр билгеләнә:

1. *ул гамәлгә ашырыла торган территория;*
2. *территориаль жәмәгәт үзидарәсе эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;*
3. *территориаль жәмәгәт үзидарәсе органнарын формалаштыру, аларның вәкаләтләрен туктату тәртибе, хокуклары һәм бурычлары, вәкаләтләре срогы;*
4. *карарлар кабул итү тәртибе;*
5. *мөлкәтне алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс акчаларыннан файдалану һәм аларга эш итү тәртибе;*
6. *территориаль жәмәгәт үзидарәсен гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.*
7. Территориаль жәмәгәт үзидарәсе эшчәнлегә мәсьәләләре буенча гражданнар жыеннары, конференцияләре аның уставына ярашлы рәвештә чакырыла.

8. Территориаль жәмәгәт үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар жыены, әгәр анда тиешле территориядә яшәүче һәм уналты яше тулган халыкның ким дигәндә өчтән бер өлеше катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала.

Территориаль жәмәгәт үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда гражданнар жыеннарында сайланган һәм тиешле территориядә яшәүче, уналты яше тулган халыкның ким дигәндә өчтән бер өлешен тәкъдим итүче делегатларның ким дигәндә өчтән ике өлеше катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала.

9. Территориаль жәмәгәт үзидарәсен гамәлгә ашыручы гражданнар жыенының, конференциясенең аерым вәкаләтләренә түбәндәгеләр карый:

1. *территориаль жәмәгәт үзидарәсе органнары структурасын билгеләү;*
2. *территориаль жәмәгәт үзидарәсе уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;*
3. *территориаль жәмәгәт үзидарәсе органнарын сайлау;*
4. *территориаль жәмәгәт үзидарәсе эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;*
5. *территориаль жәмәгәт үзидарәсенең керемнәр һәм чыгымнар сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;*
6. *территориаль жәмәгәт үзидарәсе органнары эшчәнлегә турындагы хисапларны карау һәм раслау;*
7. *инициативалы проект буенча фикер алышу һәм аны хуплау мәсьәләсе буенча карар кабул итү.*

10. Территориаль жәмәгәт үзидарәсе органнары:

1. *тиешле территориядә яшәүче халыкның мәнфәгатьләрен яклыйлар;*
2. *гражданнар жыеннарында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәэмин итәләр;*
3. *әлеге территорияне карап торы, төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданнарның социаль-көнкүреш ихтияяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген күрсәтелгән гражданнар акчасы исәбенә дә, авыл җирлеге Башкарма комитеты белән төзелгән шартнамә нигезендә авыл җирлеге бюджеты акчаларын файдаланып та гамәлгә ашыра алалар;*

4. *жирле үзидарэ органнарына (авыл жирлеге Советына, авыл жирлеге Башлыгына һәм авыл жирлеге Башкарма комитетына) муниципаль норматив хокукый актлар проектларын кертергә хокуклы, бу проектлар әлеге актларны кабул итү үз компетенцияләренә кертелгән жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри рәвештә каралырға тиеш.*
11. Территориаль жәмәгатъ үзидарәсен оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

18 статья. Территориаль жәмәгатъ үзидарәсен оештыру тәртибе

1. Территориаль жәмәгатъ үзидарәсен оештыру максатыннан, гражданнар яисә авыл жирлегенәң жирле үзидарэ органнары инициативасы буенча, гражданнарның инициатив төркеме төзелә. Бу төркем территориаль жәмәгатъ үзидарәсе уставы проектын эшләүне гамәлгә ашыра һәм әлеге территориаль жәмәгатъ үзидарәсен гамәлгә ашыру күздә тотылган территория чикләрендә яшәүче гражданнар жыенын чакыруны оештыра.
2. Гражданнар жыены авыл жирлегенәң тиешле территориясендә территориаль жәмәгатъ үзидарәсен булдыру турында карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль жәмәгатъ үзидарәсе уставын теркәү белән бәйлә мәсьәләләр буенча авыл жирлеге Советында гражданнар жыены исеменнән эш итәргә вәкаләтле вәкилне (вәкилләрне) билгели.
3. Территориаль жәмәгатъ үзидарәсе, аның уставы авыл жирлеге Советы тарафыннан теркәлгән мизгелдән башлап, оештырылган дип санала.

19 статья. Авыл жирлегенәң территориаль жәмәгатъ үзидарәсе уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль жәмәгатъ үзидарәсе уставын теркәү өчен гражданнар жыенының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) тарафыннан авыл жирлеге Башлыгына түбәндәгеләр тәкъдим ителә:
 1. гражданнар жыенының барлык вәкаләтле вәкилләре имзалаган территориаль жәмәгатъ үзидарәсе уставын теркәү турындагы гариза;
 2. территориаль жәмәгатъ үзидарәсен булдыру турында карар кабул ителгән гражданнар жыены беркетмәсе (протоколы); анда вәкаләтле вәкилләрнең һәркайсының фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган елы, ае, көне.

паспортының яисә гражданның паспортын алыштыручы документның сериясе, номеры һәм бирелү датасы, яшәү урыны адресы күрсәтелергә тиеш:

3. территориаль жәмәгать үзидарәсе уставының ике нөхсәсе (экземпляры).
2. Әлеге статьяның 1 нче пунктында билгеләнгән документлардан башка бүтән документларны тәкъдим итүне таләп итүгә юл куелмый.
Вәкаләтле вәкилгә документларның исемлегә һәм аларны алу датасы күрсәтелгән квитанция (расписка) бирелә.
3. Авыл жирлегә Башлыгы, территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын теркәү турындагы документлар килгән көннән башлап ике атналык срокта, аны алдан карауны һәм уставны теркәү яисә аны теркәүдән баш тарту турында авыл жирлегә Советы карары проектын әзерләүне оештыра.
4. Гражданның жыенының вәкаләтле вәкилләре территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын алдан караганда һәм авыл жирлегә Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.
5. Авыл жирлегә Советы, әлеге статьяның 1 нче өлешендә күрсәтелгән документлар авыл жирлегә Башлыгы тарафыннан алынган көннән башлап 30 көн эчендә, территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын теркәү яисә аны теркәүдән баш тарту турында карар кабул итә. Уставны теркәүдән баш тарту нигезләнгән булырга тиеш.
6. Территориаль жәмәгать үзидарәсе уставы нормаларының Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, авыл жирлегә Уставына, башка муниципаль норматив хокукый актларга каршы килүе территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын теркәүдән баш тарту өчен нигез булып тора.
7. Территориаль жәмәгать үзидарәсен булдыруның максатка ярашлы булмавына сылтап, территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын теркәүдән баш тартуга юл куелмый.
8. Территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын теркәү мәсьәләсе буенча авыл жирлегә Советы тарафыннан кабул ителгән нигезле карар, өч көн эчендә, язмача рәсми рәвештә, гражданның жыенының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) игътибарына житкерелергә тиеш.
9. Авыл жирлегә Советы тарафыннан территориаль жәмәгать үзидарәсе уставын теркәү турында карар кабул ителгән очракта, уставның теркәү турында билгә куелган бер нөхсәсе гражданның жыенының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөхсәсе авыл жирлегә Советында саклана.
10. Территориаль жәмәгать үзидарәсе уставына кертелә торган үзгәрешләр әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә авыл жирлегә Советы тарафыннан теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр теркәлгән көннән башлап үз көченә керә.

20 статья. Ачык тыңлаулар, жәмәгәтьчелек фикер алышулары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектлары турында авыл жирлеге халкы катнашында фикер алышу өчен, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан ачык тыңлаулар үткәрелергә мөмкин.
2. Ачык тыңлаулар халык, Жирлек Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә.
Халык яисә авыл жирлеге Советы инициативасы буенча үткәрелә торган ачык тыңлаулар авыл жирлеге Советы тарафыннан, ә авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торганны авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан билгеләнә.
3. Ачык тыңлауларга түбәндәгеләр чыгарылырга тиеш:
 1. *муниципаль берәмлек уставы проекты, шулай ук әлеге уставны әлеге норматив хокукый актларга ярашлы хәлгә китерү максатыннан, уставка Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы конституциясе яисә законнары кагыйдәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәришләр кертү очракларыннан тыш, әлеге уставка үзгәришләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль норматив хокукый акт проекты;*
 2. *авыл жирлеге бюджеты проекты һәм аның үтәлеше турындагы хисап;*
 3. *авыл жирлеген социаль-иқтисади үстерү стратегиясе проекты;*
 4. *«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясына ярашлы рәвештә муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү яисә гражданны сходы аша белдерелгән муниципаль берәмлек халкының ризалыгын алу таләп ителгән очраклардан тыш, авыл жирлеген үзгәртү кору турындагы мәсьәләләр.*
4. Ачык тыңлаулар үткәрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок күздә тотылмаган булса, авыл жирлегенә тиешле органы яисә вазыйфалар тарафыннан муниципаль норматив хокукый акт проекты караласы көнгә кадәр ким дигәндә 20 көн алдан кабул ителергә тиеш.
5. Ачык тыңлаулар үткәрү, аларны уздыру вакыты һәм урыны күрсәтелгән карар һәм ачык тыңлауларга чыгарыла торган тиешле муниципаль норматив хокукый акт проекты, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок күздә тотылмаган булса, ачык тыңлаулар уздырыласы көнгә кадәр ким дигәндә 7 көн алдан бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.
6. Ачык тыңлаулар үткәрү турындагы карар бастырып чыгарылган көннән алып аларны уздыру көненә кадәр авыл жирлеге халкы авыл жирлеге Башлыгына ачык тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язмача тәкъдимнәр һәм искәrmәләр, шул исәптән ачык тыңлауларга чыгарыла торган муниципаль норматив хокукый акт проектына төзәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жиберергә хокуклы. Авыл жирлеге Башлыгы килеп төшкән тәкъдимнәрне һәм искәrmәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәrmәләр ачык тыңлауларда катнашучылар игътибарына житкерелә.

7. Ачык тыңлаулар муниципаль норматив хокукий акт проекты караласы көнгө кадәр ким дигәндә 7 көн алдан үткәрелә. Ачык тыңлаулар белгечләр, экспертлар, кызыксынучы затларны чакырып уздырыла. Ачык тыңлауларда авыл җирлегендә яшәүче һәркем катнашырга хокуклы.
8. Ачык тыңлаулар уздыру нәтижәләре буенча тәкъдимнәр (рекомендацияләр) кабул ителә, алар ачык тыңлауларга чыгарылган муниципаль норматив хокукий акт проектын кабул итү үз компетенцияләренә кертелгән җирле үзидарә органнары һәм авыл җирлеге вазыйфаи затлары тарафыннан мәҗбүри рәвештә каралырга тиеш.
9. Ачык тыңлаулар нәтижәләре, шул исәптән кабул ителгән карарларның нигезләнгән дәлилләре, әгәр гамәлдәге законнарда башка срок күздә тотылмаган булса, ачык тыңлаулар үткәрелгәннән соң 5 көннән дә соңга калмыйча бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.
10. Ачык тыңлауларны оештыру һәм үткәрү тәртибе авыл җирлеге Советы тарафыннан раслана торган норматив хокукий акт белән билгеләнә.
11. Генераль планнар проектлары, җир аннан файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияне межаллау проектлары, территорияләргә төзекләндерү кагыйдәләре проектлары, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертүне күздә тоткан проектлар, җир участогын яисә капитал төзелеш объектның шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалану төренә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары, рөхсәт ителгән төзелешнең чик параметрларыннан тайпылырга рөхсәт бирү, капитал төзелеш объектларын реконструкцияләү турындагы карарлар проектлары буенча, расланган җир аннан файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре булмаганда җир участкаларының һәм капитал төзелеш объектларының рөхсәт ителгән файдалануының бер төрен мондый файдалануның башка төренә үзгәртү мәсьәләләре буенча җәмәгатьчелек фикер алышулары яисә ачык тыңлаулар үткәрелә, аларны оештыру һәм үткәрү тәртибе шәһәр төзелешә эшчәнлегә турындагы законнар кагыйдәләрен исәпкә алып, авыл җирлеге уставы һәм (яисә) авыл җирлеге Советының норматив хокукий акты белән билгеләнә.

21 статья. Авыл җирлеге гражданнар җыены

1. Җирле эһәмияттәге мәсьәләләр турында фикер алышу, халыкка җирле үзидарә органнары һәм авыл җирлегенә җирле үзидарә вазыйфаи затлары эшчәнлегә турында мәгълүмат бирү, инициативалы проектлар кертү һәм аларны карау

мәсьәләләре буенча фикер алышу, авыл жирлеге территориясендә территорияль жәмәгать үзидарәсен гамәлгә ашыру өчен гражданнар жыеннары үткәрелергә мөмкин. Гражданнар жыеннары микрорайоннар, торак массивлары, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыены халык, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча, шулай ук территорияль жәмәгать үзидарәсе уставында күздә тотылган очракларда үткәрелә.

3. Авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар жыены, тиешлечә, авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан билгеләнә.

Халык башлангычы (инициативасы) буенча үткәрелә торган гражданнар жыелышы — территория жирле үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм жыелышта катнашырга хокукы булган халык санының 10 проценттан да ким булмаган гражданнар төркеменен, әлеге территорияләрдә урнашкан предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар житәкчеләренен язмача тәкъдиме буенча авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнә.

Гражданнар жыелышын үткәрү турындагы тәкъдимдә аның каравына чыгарыла торган мәсьәләләр исемлеге, жыелышны үткәрүнең күздә тотылган вакыты һәм урыны булырга тиеш. Тәкъдимгә вәкаләтле затлар кул куярга тиеш, әгәр жыелыш үткәрү башлангычы белән гражданнар төркеме мөрәжәгать итсә — әлеге гражданнар тарафыннан аларның һәркайсының фамилиясе, исеме, атасының исеме, туган датасы, яшәү урыны адресы күрсәтелеп кул куела.

Авыл жирлеге Советы гражданнар жыелышын үткәрү турында кертелгән тәкъдимне үзенең чираттагы (якын арадагы) утырышында карый.

Авыл жирлеге Советы, максатка ярашлы булмау сылтавы белән, гражданнар жыелышын үткәрүдән баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территория жирле үзидарәсен гамәлгә ашыру максатыннан гражданнар жыелышын билгеләү һәм үткәрү тәртибе территория жирле үзидарәсе уставы белән билгеләнә.
6. Гражданнар жыелышын үткәрү вакыты һәм урыны турында, шулай ук фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр жыелыш үткәрелә торган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча хәбәрдар ителәләр; моның өчен массакүләм мәгълүмат чаралары, почта хәбәрнамәләре, фатирларны (ишегалларын) йөрөп чыгу, белдерүләр һәм мөмкин булган башка чаралар файдаланыла.

Гражданнар жыелышын әзерләүне һәм үткәрүне авыл жирлеге Башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Жыелышлар эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия булган гражданнар катнашырга хокуклы. Жыелышта катнашырга хокукы булган гражданнарның гомуми саны Россия Федерациясе гражданның Россия Федерациясе чикләрендә килү урыны буенча һәм яшәү урыны буенча теркәү

исәбе мәғлүматлары нигезендә билгеләнә (бу мәғлүматлар муниципаль сайлаулар үткәргәндә файдаланыла).

8. Гражданнар жыены авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнына һәм жирле үзидарә вазыйфаи затларына мөрәжәгатьләр кабул итә ала, шулай ук авыл жирлегенәң жирле үзидарә органны һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданнар жыены исеменнән эш итәргә вәкаләтле затларны сайлый ала.
9. Территориаль жәмәгать үзидарәсен гамәлгә ашыру белән бәйле мәсьәләләр буенча үткәрелә торган гражданнар жыены территориаль жәмәгать үзидарәсе уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.
10. Гражданнар жыенында кабул ителгән мөрәжәгатьләр, мөрәжәгатьләрдәге мәсьәләләргә чишү үз компетенцияләренә кертелгән жирле үзидарә органны һәм авыл жирлеге жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан язмача жавап жибереп, мәжбүри рәвештә каралырга тиеш.
11. Гражданнар жыенын билгеләү һәм үткәрү тәртибе, шулай ук гражданнар жыены вәкаләтләре федераль закон, әлегә Устав һәм авыл жирлеге Советының норматив хокукий акты, территориаль жәмәгать үзидарәсе уставы белән билгеләнә.
12. Гражданнар жыены йомгаклары, ул үткәрелгәннән соң бер айлык срокта, рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкереләргә) тиеш.

22 статья. Авыл жирлеге гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы)

1. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр турында фикер алышу һәм авыл жирлегендә яшәүче барлык халык вәкилләренәң фикерен ачыклау кирәк булган очракта үткәрелә. Авыл жирлегенәң тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасынан гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыенын чакыру кыенлашкан очракларда, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданнар жыенында катнашырга хокуклы халык саны 100 кешедән артканда үткәрелә.
2. Гражданнар конференциясен (делегатлар жыелышын) билгеләү һәм үткәрү, делегатларны сайлау тәртибе әлегә Устав, авыл жирлеге Советының норматив хокукий акты, территориаль жәмәгать үзидарәсе уставы белән билгеләнә.
3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыены вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.
4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә. Авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы), тиешлечә, авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык

инициативасы буенча үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) авыл жирлегә Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы), әгәр анда гражданнар жыеннарында сайланган һәм тиешле территориядә яшәүче, уналты яше тулган халыкның ким дигәндә өчтән бер өлешен тәкъдим итүче делегатларның ким дигәндә өчтән ике өлеше катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) карарлары конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.
6. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) йомгаклары, ул үткәрелгәннән соң бер айлык срокта, рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

23 статья. Авыл жирлегә гражданнар сходы

1. Гражданнар сходы халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формасы булып тора.
2. Гражданнар сходы «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында»гы Федераль законда күздә тотылган очракларда һәм Лаеш муниципаль районы Столбище авыл жирлегә Советы карары белән расланган «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Столбище авыл жирлегә составына керүче торак пунктларда гражданнар сходына әзерлек күрү һәм аны үткөрү тәртибе турында»гы Нигезләмәгә ярашлы рәвештә үткәрелә.
3. «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында күздә тотылган очракларда гражданнар сходы түбәндәге мәсьәләләр буенча үткәрелергә мөмкин:
 1. торак пунктта, әлеге торак пункт составына кергән җирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү һәм бу үзгәреш нәтижәсендә әлеге торак пункт территориясен башка җирлек (муниципаль район) территориясенә кертү мәсьәләсе буенча;
 2. җирлек составына керүче торак пунктта, әлеге торак пункт территориясендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм алардан файдалану мәсьәләсе буенча;

3. авыл торак пунктында, авыл торак пункты старостасы кандидатурасын алга сөрү мәсьәләсе буенча, шулай ук авыл торак пункты старостасы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча;
4. авыл торак пунктында гражданнар сходы, шулай ук Россия Федерациясенең муниципаль хезмәт турындагы законнарында күздә тотылган очракларда, муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүгә конкурс уздырганда конкурс комиссиясе составына кандидатлар алга сөрү максатыннан да үткәрелергә мөмкин.
4. Гражданнар сходы муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан яисә торак пунктта яшәүче, сайлау хокукына ия булган һәм ким дигәндә 10 кешедән торган гражданнар төркеме инициативасы буенча чакырылырга мөмкин.
5. Сход үткәрү инициативасын яклап жыйрга кирәк булган имзалар саны әлегә торак пункт территориясендә даими яисә күбрәк яшәүче, яшәү урыны буенча теркәлгән һәм сайлау хокукына ия булган гражданнар санының 5 процентын тәшкил итәргә тиеш, әмма 25 имзадан ким булырга алмый.
6. Муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан чакырыла торган гражданнар сходы муниципаль берәмлек башлыгы карары (постановление) белән билгеләнә, инициатив төркем тарафыннан чакырыла торган гражданнар сходы муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы карары белән билгеләнә.
7. Торак пунктта яшәүчеләр гражданнар сходы үткәреләсе вакыт һәм урын турында алдан хәбәрдар ителәләр, шулай ук «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Столбище авыл җирлеге составына керүче торак пунктларда гражданнар сходына әзерлек күрү һәм аны үткәрү тәртибе турында»гы Нигезләмәдә билгеләнгән тәртиптә, гражданнар сходы карарына чыгарыла торган мәсьәлеләр буенча муниципаль хокукый акт проекты һәм материаллар белән алдан таныштырылалар.
8. Сходта кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар булып тора, муниципаль берәмлек башлыгы тарафыннан имзалана һәм Татарстан Республикасының муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертелергә тиеш.
9. Әлегә статьяда күздә тотылган гражданнар сходы, әгәр анда торак пунктта яисә җирлектә яшәүче һәм сайлау хокукына ия булган халыкның яртысыннан күбрәгә катнашса, хокуклы (кворумга ия) дип санала. Торак пунктта әлегә торак пунктта яшәүче һәм сайлау хокукына ия булган халыкның яртысыннан

күбрәгенң бер үк вакытта бергә катнашу мөмкинлеге булмаган очракта, гражданнар сходы, әлеге уставка ярашлы рәвештә, гражданнар сходы үткәру турында карар кабул ителгән көннән башлап бер айдан артмаган срокта этаплап үткәрелә. Бу очракта гражданнар сходында элек катнашкан затлар алдагы этапларда тавыш бирүдә катнашмыйлар. Гражданнар сходы карары, әгәр аның өчен гражданнар сходында катнашучыларның яртысынан күбрәге тавыш бирсә, кабул ителгән дип санала;

10. Гражданнар сходы жирлек составына керүче торак пункт территориясенң бер өлешендә, әлеге торак пункт территориясенң әлеге өлешендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм алардан файдалану мәсьәләсе буенча үткәрелергә мөмкин.
- Мондый гражданнар сходы торак пункт территориясенң тиешле өлешендә яшәүче һәм ким дигәндә 10 кешедән торган гражданнар төркеме инициативасы буенча жирлек Советы тарафыннан чакырыла.

Гражданнар сходы үткәрелә торган торак пункт территориясә чикләре, жирлек җәмһияттәге тиешле мәсьәләне чишкәндә торак пункт территориясенң күрсәтелгән өлешендә яшәүчеләр мәнфәгатьләренң гомумилеге критерийларыннан чыгып, жирлек Советы карары белән билгеләнә.

24 статья. Авыл жирлеге гражданнарыннан сораштыру

1. Гражданнардан сораштыру авыл жирлегенң бөтен территориясендә яисә аның территориясенң бер өлешендә халыкның фикерен ачыклау һәм жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә бу фикерне исәпкә алу максатыннан үткәрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү (рекомендация) характерында гына була.

2. Гражданнардан сораштыруда авыл жирлегенң сайлау хокукына ия булган халкы катнашырга хокуклы. Инициативалы проектны яклау буенча гражданнарның фикерен ачыклау мәсьәләсе буенча үткәрелә торган сораштыруда муниципаль берәмлекнең яисә уналты яше тулган һәм инициативалы проектны тормышка ашыру күздә тотылган аның өлешенң халкы катнашырга хокуклы.
3. Гражданнардан сораштыру түбәндәгеләрнең инициативасы буенча үткәрелә:
 - авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы инициативасы буенча — жирле җәмһияттәге мәсьәләләр буенча;
 - Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча — республика һәм республикаара җәмһияттәге объектлар өчен авыл

жирлеге жирләренен максатчан билгеләнешен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнар фикерен исәпкә алу өчен;

- муниципаль берәмлекнең яисә инициативалы проектны тормышка ашыру күздә тотылган аның өлешенен уналты яше тулган халкы инициативасы буенча — әлеге инициативалы проектны яклау турында гражданнар фикерен ачыклау өчен.

4. Гражданнардан сораштыруны билгеләү һәм үткәрү тәртибе авыл жирлеге Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

5. Гражданнардан сораштыруны билгеләү турындагы карар авыл жирлеге Советы тарафыннан кабул ителә. Гражданнардан сораштыру үткәрү өчен Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге Лаеш муниципаль районының түбәндәге веб-адрес буенча урнашкан рәсми сайты файдаланылырга мөмкин: <http://laishevo.tatarstan.ru>. Авыл жирлеге Советының сораштыру билгеләү турындагы карарында түбәндәгеләр билгеләнә:

- *сораштыру үткәрү датасы һәм срокалары;*
- *сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган мәсьәләнең (мәсьәләләрнең) формулировкасы;*
- *сораштыру үткәрү методикасы;*
- *сораштыру бите (опросный лист) формасы;*
- *сораштыруда катнашучы авыл жирлеге халкының минималь саны;*
- *Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә муниципаль берәмлекнең рәсми сайтын файдаланып гражданнардан сораштыру үткәргән очракта, сораштыруда катнашучыларның шәхесен ачыклау (идентификацияләү) тәртибе.*

6. Авыл жирлеге халкы гражданнардан сораштыру үткәрелү турында сораштыру уздырыласы көнгә кадәр ким дигәндә 10 көн алдан хәбәрдар ителә.

7. Гражданнардан сораштыруга эзерлек күрү һәм аны үткәрү белән бәйле чараларны финанслау түбәндәгеләр исәбенә гамәлгә ашырыла:

- *авыл жирлеге бюджеты акчалары исәбенә — сораштыру авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары яисә муниципаль берәмлек халкы инициативасы буенча үткәрелгәндә;*
- *Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбенә — сораштыру Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча үткәрелгәндә.*

8. Сораштыру нәтижәләре, ул үткәрелгәннән соң бер айлык срокта, бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш. Сораштыру нәтижәләре белән авыл жирлегендә яшәүче һәркем танышырга хокуклы. Сораштыру нәтижәләре авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә мәжбүри рәвештә исәпкә алынырга тиеш.

25 статья. Авыл жирлегенең жирле эһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләрен халык булып фикер алышу

1. Муниципаль хокукий актлар проектларын һәм жирле әһәмияттәге башка иң мәһим мәсьәләләрне халык булып фикер алышуга чыгару турындагы карар, авыл жирлегә Советы билгели торган тәртиптә, авыл жирлегә Советының үз инициативасы буенча яисә тиешле территориядә яшәүче гражданныр таләбе буенча кабул ителә.
2. Муниципаль хокукий акт проекты тексты һәм халык булып фикер алышуга чыгарыла торган мәсьәләләр буенча башка материаллар, аларны халык булып фикер алышуга чыгару турында карар кабул ителгәннән соң биш көннән дә соңга калмыйча, гаммәви мәғълүмат чараларында бастырылып чыгарыла, авыл жирлегә халкына таратыла, халык танышу өчен үтемле булган урыннарда урнаштырыла, башка ысуллар белән халыкка житкерелә.
3. Мәсьәләне халык булып фикер алышуга чыгару белән бер үк вакытта, авыл жирлегә Советы фикер алышу барышында килеп төшә торган тәкъдимнәрне һәм искәrmәләрне карау буенча эшне оештыру срогын һәм тәртибен билгели, күрсәтелгән максат өчен махсус комиссия төзи.
4. Авыл жирлегә Советы үзе чыгарган муниципаль хокукий актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка иң мәһим мәсьәләләр буенча фикер алышуны тәмин итә, моның өчен кирәкле шартлар тудыра.
5. Халык булып фикер алышуга чыгарылган мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәrmәләр авыл жирлегә Советына жиберелә.
6. Муниципаль хокукий актлар проектлары һәм жирле әһәмияттәге башка иң мәһим мәсьәләләр буенча тәкъдимнәр һәм искәrmәләр авыл жирлегә Советы тарафыннан карала.
7. Халык булып фикер алышу йомгаклары турында халыкка мәғълүмат житкерелә.

26 статья. Авыл жирлегенәң жәмәгәть (консультатив) советлары

1. Жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча карарлар эшләү һәм аларны тормышка ашыру вакытында халыкның ихтияжларын һәм мәнфәгатьләрен исәпкә алу, жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә жәмәгәтьчелек контролен гаммәлгә ашыру максатыннан, гражданнырның һәм авыл жирлегә жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеген тәмин итү өчен авыл жирлегенәң Жәмәгәть советы төзелә.
2. Авыл жирлегенәң Жәмәгәть советы аның эшчәнлегендә авыл жирлегә халкының, ижтимагый берләшмәләр һәм башка коммерциягә карамаган оешмалар вәкилләренәң ирекле катнашуы нигезендә формалаша.
3. Авыл жирлегә Жәмәгәть советын формалаштыру тәртибе, аның вәкаләтләре, аның утырышларын уздыру һәм карарлар кабул итү тәртибе, авыл жирлегенәң жирле үзидарә органнарының мәғълүмат бирүгә, консультацияләр уздыруга һәм авыл жирлегә Жәмәгәть советы эшчәнлегенә ярдәм итүнең башка мәсьәләләренә кагылышлы хокуклары, бурычлары һәм жаваплылыгы, аны таркату

процедурасы, шулай ук аны оештыруның һәм эшчәнлегенә башка мәсьәләләре авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана торган нигезләмә белән билгеләнә.

4. Башка Жәмәгать (консультатив) советлары авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары каршында аларның карарларына ярашлы рәвештә төзелергә мөмкин.
5. Жәмәгать (консультатив) советларында эш жәмәгатьчелек нигезләрендә гамәлгә ашырыла.

27 статья. Гражданнарның авыл жирлеге жирле үзидарә органнарына мөрәжәгатьләре

1. Гражданнар авыл жирлегенә жирле үзидарә органнарына шәхси һәм коллектив рәвештә мөрәжәгать итәргә хокуклы.
2. Гражданнарның мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясе гражданның мөрәжәгатьләрен карау тәртібе турында» 2006 елның 2 маендагы 59-ФЗ номерлы Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында гражданнарның мөрәжәгатьләре турында» 2003 елның 12 маендагы 16-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртіптә һәм срокларда каралырга тиеш.
3. Гражданнарның мөрәжәгатьләрен карау тәртібен һәм срокларын бозган өчен жирле үзидарә вазыйфаи затлары Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә җаваплылыкка тартыла.

28 статья. Авыл жирлегендә яшәүчеләр тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруның һәм анда катнашудың башка формалары

1. Федераль законнарда ярашлы рәвештә әлеге Уставта күздә тотылган халык тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашу формалары белән беррәттән, гражданнар жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарда, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формаларда да катнашырга хокуклы.
2. Авыл жирлегендә яшәүчеләр тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыру һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы канунлык һәм ирекле принципларына нигезләнгән.
Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазыйфаи затлары халыкка авыл жирлегендә яшәүчеләр тарафыннан жирле үзидарәне турыдан-туры гамәлгә ашыруда һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуында ярдәм итәргә бурычлы.

III Бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

29 статья. Авыл жирлеге Советы — авыл жирлегенен жирле үзидарә вәкиллекле органы

1. Авыл жирлеге Советы — авыл жирлегенен даими эшләүче сайлап куела торган коллегияль жирле үзидарә вәкиллекле органы.
2. Авыл жирлеге Советының рәсми атамасы — «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Столбище авыл жирлеге Советы» (алга таба — авыл жирлеге Советы).
3. Авыл жирлеге Советының вәкаләтләр срогы — 5 ел.
4. Авыл жирлеге Советы авыл жирлегендә яшәүчеләр алдында хисаплы һәм алар тарафыннан контрольдә тотыла.
5. Авыл жирлеге Советының мөһәре, үз атамасы язылган бланклары бар.
6. Авыл жирлеге Советы эшчәнлеген тәмин итү чыгымнары, Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә, авыл жирлеге бюджетында аерым юл белән күздә тотыла.

30 статья. Авыл жирлеге Советы составы

1. Авыл жирлеге Советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайлана торган 10 депутаттан тора.
2. Авыл жирлеге Советы, аның составына авыл жирлеге Советының билгеләнгән санының ким дигәндә өчтән ике өлеше депутат итеп сайланган очракта, хокуклы (кворумга ия) дип санала.

31 статья. Авыл жирлеге Советы депутатының, жирле үзидарәнен сайлап куела торган затының, жирле үзидарәнен сайлап куела торган органы әгъзасының статусы

1. Авыл жирлеге Советы депутатының вәкаләтләре уку сайланган көннән башлана һәм яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы эше башланган көнне туктатыла.
2. Әлеге Уставта билгеләнгән очрактардан тыш, авыл жирлеге Советы депутаты даими булмаган нигездә эшли, депутатлык эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм вазыйфаи бурычларын үтәү белән бергә алып бара.
3. Авыл жирлеге Советы депутаты статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

4. Авыл жирлеге Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарына, әлеге Уставка, авыл жирлеге Советы карарларына ярашлы рәвештә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәмин ителә.
5. Авыл жирлеге Советы депутаты авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана торган Депутатлык этикасы кагыйдәләрен үтәргә бурычлы, аларда шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләре булырга тиеш:
 1. аңа шәхсән яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне чишкәндә жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданнар эшчәнлегенә йогынты ясау өчен депутат статусын файдаланмаса;
 2. депутатлык бурычларын объектив үтәүдә шик тудырырга мөмкин булган тәртиптән тыелырга, шулай ук үзенә абруена яисә авыл жирлеге Советы авторитетына зыян китерә алган низаглы (конфликтлы) хәлләрдән качарга;
 3. мәнфәгатьләр низагы — шәхси кызыксыну депутатлык бурычларын объектив үтәүгә йогынты ясаган яисә йогынты ясый алган очрак — туу куркынычы булганда, бу хакта авыл жирлеге Советына хәбәр итәргә һәм әлеге мәнфәгатьләр низагын кисәтүгә яисә җайга салуга юнәлдерелгән Совет карарын үтәргә;
 4. авыл жирлеге Советында билгеләнгән гаммәви чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;
 5. депутатлык бурычларын үтәү белән бәйле рәвештә үзенә мәгълүм булган, федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы мәгълүматларга кертелгән мәгълүматларны хәбәр итмәскә (таратмаса) һәм аларны депутатлык эшчәнлегенә белән бәйле булмаган максатларда файдаланмаса;
 6. депутатлык бурычларын үтәү белән бәйле рәвештә физик һәм юридик затлардан бүләкләр (акчалата бүләкләүләр, ссудалар, хезмәтләр, күнел ачу, ял итү, транспорт чыгымнарын түләү һәм башка бүләкләр) алмаса.
6. Депутат, жирле үзидарәнең сайлап куела торган органы эгъзасы «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрен, тыюларны үтәргә, бурычларны башкарырга тиеш. «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм булуны, нәкъ акчаларны һәм кыйммәтлеләкләрне саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрен, тыюларны үтәмәгән, бурычларны

башкармаган очракта, әгәр «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда башкасы күздә тотылмаган булса, депутатның, жирле үзидарәнең сайлап куела торган органы әгъзасының, жирле үзидарәнең сайлап куела торган вазыйфаи затының вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.

7. Авыл жирлеге Советы депутаты тарафыннан Россия Федерациясенә коррупциягә каршы тору турындагы законнарына ярашлы рәвештә тәкъдим ителә торган керемнәр, чыгымнар, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләр турындагы мәгълүматларның дөреслеген һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Рәисе карары буенча, Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә уздырыла.
8. «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категориядәге затларга Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (вкладлар) ачуны һәм булуны, нәкъ акчаларны һәм кыйммәтлеләкләрне саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яисә) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны үтәмәү, бурычларны башкармау фактлары ачыкланганда, Татарстан Республикасы Рәисе депутатның, жирле үзидарәнең сайлап куела торган органы әгъзасының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату яисә күрсәтелгән затларга карата башка җаваплылык чарасын куллану турындагы гариза белән тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле жирле үзидарә органына яисә судка мөрәҗәгать итә.
9. Депутатның сайлаучылар белән очрашулары махсус бүлеп бирелгән биналарда, урыннарда, шулай ук ишегалды эче территорияләрендә үткәрелә, бу очрашуларны уздыру тормышны тәмин итү объектларының, транспорт яисә социаль инфраструктураның, элемент эшчәнлегенә бозылуына, җәяүлеләр һәм (яисә) транспорт чаралары хәрәкәтенә яисә гражданның торак бүлмәләренә яки транспорт яисә социаль инфраструктура объектларына керүенә тоткарлыklar тудыруга китермәскә тиеш. Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яисә жирле үзидарә органнарына мондый очрашулар турында белдерү таләп ителми. Бу очракта депутат күрсәтелгән органнарда аларны уздыру датасы һәм вакыты турында алдан мәгълүмат бирергә хокуклы.
10. Жирле үзидарә органнары депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен махсус бүлеп бирелгән урыннарны билгелиләр, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткәрү өчен жирле үзидарә органнары тарафыннан бирелә торган биналар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгелиләр.

11. Депутатның сайлаучылар белән гаммәви чара формасындагы очрашулары Россия Федерациясенең жыйыны, митинглар, демонстрацияләр, адымнар (шестивеләр) һәм пикетлаулар турындагы законнарына ярашлы рәвештә үткәрелә.
12. Россия Федерациясенең жыйыны, митинглар, демонстрацияләр, адымнар (шестивеләр) һәм пикетлаулар турындагы законнары белән билгеләнә торган гаммәви чара формасында депутатның сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яисә үткәргә тоткарлык ясау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка тарту өчен нигез булып тора.

32 статья. Авыл җирлеге Советы депутатының сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәте

1. Авыл җирлеге Советы депутаты сайлаучылар белән, шулай ук үзенең сайлау округы территориясендә урнашкан предприятие коллективлары, оешмалар, дәүләт һәм башка органнар белән элемтә тоталар.
2. Авыл җирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында җаваплы һәм аларга хисаплы.
3. Авыл җирлеге Советы депутаты сайлаучылар алдында үз эше турында елга бер тапкырдан да кем булмыйча хисап тоталар, даими рәвештә аларны авыл җирлеге Советы эше турында мәгълүматландырып тора, шулай ук аена бер тапкырдан да кем булмыйча сайлаучыларны кабул итүне уздыралар.
4. Авыл җирлеге Советы депутаты авыл җирлегендә яшәүчеләрнең кануни хокукларын, ирекларын һәм мәнфәгатьларын тәмин итү буенча законнарда күздә тотылган чараларны күрергә, шул исәптән алардан килеп төшкән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикәятләрне карарга, аларда булган мәсьәләләрне дәрәҗә һәм вакытында чишүгә булышлык итәргә бурычлы.

33 статья. Яңа сайланган авыл җирлеге Советы эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш авыл җирлеге Советы, авыл җирлеге Советы депутатларының билгеләнгән саныннан ким дигәндә өчтән ике өлешле депутат итеп сайланган көннән соң, ун көннән дә соңга калмыйча үзенең беренче утырышына җыела. Сайлаулардан соң авыл җирлеге Советының беренче утырышы авыл җирлеге Башлыгы тарафыннан, ә аның булмаган очрагында — муниципаль сайлауларны һәм җирле референдумны үткәрү буенча Сайлау комиссиясе тарафыннан чакырыла.
2. Сайлаулардан соң авыл җирлеге Советының беренче утырышын, яңа авыл җирлеге Башлыгы сайланганчы, авыл җирлеге Советының яшь буенча иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.

34 нче статья. Авыл жирлеге Советы компетенциясе

Авыл жирлеге Советы компетенциясенә түбәндәгеләр керә:

1. авыл жирлеге Уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү;
2. законнар нигезендә авыл жирлеге территориясендә һәммәсә өчен мәжбүри кагыйдәләр билгеләү;
3. авыл жирлеге бюджетын һәм аның үтәләше турындагы хисапны раслау;
4. Россия Федерациясенә салымнар һәм җыемнар турындагы законнарына ярашлы рәвештә жирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм гамәлдән чыгару, аларны түләү буенча ташламалар бирү;
5. авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, авыл жирлеген үзгәртеп кору турында башлангыч (инициатива) белән чыгу;
6. авыл жирлеге Советы депутатларын сайлауларны билгеләү һәм авыл жирлеге Советы депутатларын сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;
7. жирле референдум билгеләү;
8. авыл жирлеге Башлыгын сайлау;
9. авыл жирлеге Башлыгы урынбасарын сайлау;
10. авыл жирлеге Советы депутатлары арасынан муниципаль район Советына авыл жирлеге вәкилен сайлау;
11. авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренә чикке санын билгеләү;
12. авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, авыл жирлеген үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне, авыл жирлеге Советы депутатын чакырып алу буенча тавыш бирүне билгеләү;
13. Татарстан Республикасы Дәүләт Советында закон чыгару башлангычы хокукын гамәлгә ашыру;
14. авыл жирлегенә муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аңа эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; читкә юнәлтелүе авыл жирлеге Советы белән килешү буенча яисә ул раслаганнан соң гамәлгә ашырыла торган муниципаль мөлкәт төрләренә таләпнамәсен (переченен) билгеләү.
15. авыл жирлегенә муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итү һәм аңа эш итү тәртибен, шул исәптән федераль законнар нигезендә аны хосусыйлаштыру тәртибен һәм шартларын билгеләү; читкә юнәлтелүе авыл жирлеге Советы белән килешү буенча яисә ул раслаганнан соң гамәлгә ашырыла торган муниципаль мөлкәт төрләренә таләпнамәсен (переченен) билгеләү;
16. муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзү, аларны үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук, федераль законнарда күздә тотылган очракларны исәпкә алмыйча, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәтләренә, эшләргә башкаруга тарифлар билгеләү тәртибен билгеләү;

17. муниципальара хезмэттэшлек оешмаларында авыл жирлегенең катнашу тәртибен билгеләү;
18. жирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;
19. авыл жирлеге Башлыгын отставкага жибәрү (чыгару) турында карар кабул итү;
20. авыл жирлегенең жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарә вазыйфалар затлары тарафыннан жирле эһәмияттәге мәсьәләләргә чишү буенча вәкаләтләргә үтәлешен контрольдә тоту;
21. авыл жирлеге торак пунктларында урамнарға, мәйданнарға һәм гражданныр яши торган башка территорияләргә исемнәр бирү;
22. муниципаль махсулаштырылган торак фондының торак бүлмәләрен бирү тәртибен билгеләү;
23. территория жирле үзидарә органнарына авыл жирлеге бюджетыннан кирәкле акчаларны бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;
24. автоном коммерциягә карамаган оешмалар һәм фондлар формасында коммерциягә карамаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;
25. авыл жирлеге Уставына һәм авыл жирлеге Советы карарларына аңлатма бирү;
26. авыл жирлеге Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча башка карарлар кабул итү;
27. авыл жирлеге Советы аппараты турындагы нигезләмәне раслау;
28. авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм авыл жирлегенең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын раслау, аларның таләпләргә Россия Федерациясә Хөкүмәтә тарафыннан билгеләнә;
29. авыл жирлегенең социаль-иқтисади үсеш стратегиясен раслау;
30. авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау;
31. муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү), авыл жирлеге халкына рәсми мәғлүматны житкерү өчен басма массакүләм мәғлүмат чарасын һәм (яисә) челтәр басмасын гамәлгә куу;
32. федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлекләргә вәкиллекле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлегә Устав белән авыл жирлеге Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Совет сельского поселения заслушивает ежегодные отчеты Главы сельского поселения о результатах его деятельности, деятельности Исполнительного комитета сельского поселения и иных подведомственных Главе сельского поселения органов местного самоуправления, в том числе о решении вопросов, поставленных Советом сельского поселения.

35 нче статья. Авыл жирлеге Советының эш тәртибе

1. Авыл жирлеге Советының эш тәртибе әлеге Устав һәм авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнә.
2. Авыл жирлеге Советы эшенең төп формасы булып аның утырышлары тора, аларда авыл жирлеге Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр чишелә.
3. Авыл жирлеге Советы утырышлары, анда сайланган депутатлар санының 50 проценттан да ким булмаганы катнашса, хокуклы була.
4. Авыл жирлеге Советының чираттагы утырышлары кирәклеккә күрә, әмма өч айга бер тапкырдан да сирәк түгел үткәрелә. Чираттан тыш утырышлар авыл жирлеге Башлыгы яисә авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган депутатлар төркеме башлангычы (инициативасы) буенча чакырыла.
5. Совет утырышлары авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан чакырыла. Авыл жирлеге Советы депутатларына һәм чакырылган затларга чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртибе турында — ул үткәрелүгә кадәр биш көннән дә соңга калмыйча, ә чираттан тыш утырыш турында бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.
6. Авыл жирлеге Советы утырышлары ачык һәм ачыклык (гласность) нигезендә үткәрелә. Советның ачык утырышларында авыл жирлегенең теләсә кайсы кешесе катнашырга хокуклы.

Регламентта күздә тотылган очракларда, авыл жирлеге Советы ябык утырыш үткөрү турында карар кабул итәргә хокуклы, анда авыл жирлеге Советы тарафыннан чакырылган затлар, шулай ук законнар нигезендә утырышта катнашырга хокукы булган затлар гына катнаша ала.

7. Авыл жирлеге Советының һәр утырышында утырыш протоколы алып барыла. Утырыш протоколына утырыш үткәрелү датасы, урыны һәм вакыты турындагы мәгълүматлар кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр санап үтелә һәм тавыш бирү нәтижәләре күрсәтелеп, кабул ителгән барлык карарлар теркәлә. Авыл жирлеге Советы утырышы протоколына авыл жирлеге Башлыгы кул куйганнан соң, аның белән авыл жирлегенең теләсә кайсы кешесе таныша ала.

8. Авыл жирлеге Советы утырышларында һәр депутатның бер тавышы бар. Авыл жирлеге Советы депутаты үзенең тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашыра. Авыл жирлеге Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемнәр буенча) һәм ябык (яшерен) булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрен куллану очраklары әлеге Устав, авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнә.

36 нче статья. Авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыру

1. Авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыруны авыл жирлеге Башлыгы гамәлгә ашыра.
2. Авыл жирлеге Советы Регламентына ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советы компетенциясенә кертелгән мәсьәләләрне алдан карау һәм әзерләү өчен, авыл

жирлеге Башлыгыннан тыш, депутатлар арасыннан авыл жирлеге Советы эшчәнлегенә төп юнәлешләрә буенча даими яисә вакытлы комиссияләр төзелергә һәм (яисә) күрсәтелгән мәсьәләләрне эзерләү өчен җаваплы депутатлар билгеләнергә мөмкин. Депутат икедән артык булмаган даими комиссиядә эшләргә хокуклы.

3. Муниципаль программаларны, авыл жирлеге Советы карарлары проектларын эзерләү, авыл жирлеге карамагына кертелгән аеруча мөһим мәсьәләләрне фикер алышу өчен, авыл жирлеге Советы каршында, аның карары буенча, депутатлар, авыл жирлеге Башкарма комитеты, жәмәгәт берләшмәләре, оешмалар һәм предприятиеләр вәкилләре, белгечләр, экспертлар һәм авыл жирлеге халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

37 нче статья. Авыл жирлеге Советы тарафыннан контроль функцияләрне гамәлгә ашыру

1. Авыл жирлеге Советы авыл жирлеге территориясендә әлеге Устав нигезләмәләренә, авыл жирлеге Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив хокукий актларның үтәлешен, авыл жирлеге бюджетының башкарылуын, бюджеттан тыш фондлар акчаларының, авыл жирлеген үстерү программаларының кулланылышын, авыл жирлеге Башкарма комитеты эшчәнлеген контрольдә тотат.
2. Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфалары затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукий актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы карары буенча, күрсәтелгән фактларны тикшерү өчен депутатлар арасыннан вакытлы контроль комиссияләре төзелергә мөмкин.
3. Законнар нигезендә, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы башлангычы (инициативасы) буенча авыл жирлеге бюджеты акчаларыннан максатчан файдалануны, муниципаль мөлкәттән файдалануның нәтижеләгән тикшерүләр (ревизияләр) үткәрелергә мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм эксперт-аналитика чараларын үткәрү тәртибе гамәлдәге законнар белән билгеләнә.
4. Авыл жирлеге Башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, вазыйфалары затлар, территория жирле үзидарә органнары, әгәр закон белән башкасы билгеләнмәгән булса, авыл жирлеге Советының, аның контроль комиссияләренә, авыл жирлеге Советы депутатының мөрәжәгәте буенча авыл жирлеге Советы карамагына керүче мәсьәләләр буенча соратыла торган мәгълүматны бирергә, ә законнарны, муниципаль норматив хокукий актларны бозуга күрсәтелгән очракта, хокук бозуларны бетерү һәм гаепле затларны җаваплылыкка тарту өчен кичекмәстән чаралар күрергә бурычлы.
5. Авыл жирлеге Советы авыл жирлеге Башлыгының үз эшчәнлегенә нәтижеләре, авыл жирлеге Башкарма комитеты һәм жирле үзидарәнең башка ведомство карамагындагы органнары эшчәнлегенә турында, шул исәптән авыл жирлеге

Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне чишү турында еллык хисапларын тыңлый.

6. Авыл жирлеге Советы, контроль функцияләрне гамәлгә ашырганда, авыл жирлеге Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-бөерү эшчәнлегенә кысылырга хокуклы түгел.

38 нче статья. Муниципаль район Советына авыл жирлеге вәкилен сайлау

1. Авыл жирлеге вәкиле авыл жирлеге Советы депутатлары арасыннан ТР Лаеш муниципаль районы Советына ачык тавыш бирү юлы белән сайлана.
2. Авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге үзенә тавышын биргән кандидат сайланган дип санала.

39 нчы статья. Авыл жирлеге Советы вәкаләтләрән вакытыннан элек туктату

1. Авыл жирлеге Советы вәкаләтләрә түбәндәге очракларда вакытыннан элек туктатылырга мөмкин:
1. авыл жирлеге Советы тарафыннан үзен үзе таркату турында карар кабул ителгәндә;
2. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 73 нче статьясында күздә тотылган тәртиптә һәм нигезләр буенча авыл жирлеге Советы таркатылганда;
3. Татарстан Республикасы Югары судының авыл жирлеге Советы депутатларының әлеге составы хокуксыз булуы турындагы (шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләрән салуына бәйле рәвештә) карары законлы көченә кергәндә;
4. законнар нигезендә гамәлгә ашырыла торган авыл жирлеген үзгәртеп корганда, шулай ук авыл жирлеге бетерелгән очракта;
5. авыл жирлеге чикләре үзгәрү яисә жирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтижәсендә авыл жирлеге сайлаучылары саны 25 проценттан күбрәккә артканда;
6. гражданнарның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукий актны чыгару срогы бозылганда;
7. авыл жирлеге шәһәр округы белән берләшүгә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалткан очракта.
2. Авыл жирлеге Советы вәкаләтләрән вакытыннан элек туктату аның депутатлары вәкаләтләрән вакытыннан элек туктатуга китерә.

3. Авыл жирлеге Советы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта, вакытыннан элек сайлаулар федераль закон белән билгеләнгән срокларда үткәрелә.

40 нчы статья. Авыл жирлеге Советын үзен үзе таркату турында карар кабул итү тәртибе

1. Авыл жирлеге Советын үзен үзе таркату турындагы карар авыл жирлеге Башлыгы яисә авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан кем булмаган күләмдәге депутатлар төркеме башлангычы (инициативасы) буенча кабул ителә ала.
2. Үзен үзе таркату турында карар кабул итү башлангычы түбәндәге очракларда алга сөрелә алмый:
 1. авыл жирлеге Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;
 2. авыл жирлеге бюджетын кабул итү һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау чорында;
 3. авыл жирлеге Башлыгын чакырып алу турында тавыш бирү үткәрелгән чорда яисә аның вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта.
3. Авыл жирлеге Советын үзен үзе таркату турындагы язмача тәкъдимдә үзен үзе таркатуның сәбәпләре (мотивлары) булырга тиеш, шулай ук аңа үзен үзе таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар теркәлергә мөмкин.
4. Үзен үзе таркату мәсьәләсен алдан карау өчен, авыл жирлеге Советы карары белән депутатлар арасынан комиссия төзелә. Авыл жирлеге Советы яисә авыл жирлеге Башлыгы карары буенча авыл жирлеге Советын үзен үзе таркату мәсьәләсе ачык тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.
5. Авыл жирлеге Советын үзен үзе таркату мәсьәләсен карау озынлыгы авыл жирлеге Советы депутатлары һәм авыл жирлеге халкы тарафыннан үзен үзе таркату башлангычының барлык бәйлелләрен һәм нигезләмәрен һәрьяклап һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үзен үзе таркату турындагы карар үзен үзе таркату башлангычы алга сөрәлгән көннәннән башлап ике ай узганнан соң кабул ителә ала.
6. Авыл жирлеге Советын үзен үзе таркату турындагы карар авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлеше тавышы белән яшерен тавыш бирү юлы белән кабул ителә.
7. Авыл жирлеге Советы тарафыннан үзен үзе таркату турындагы тәкъдим кире кагылган очракта, үзен үзе таркату турындагы кабат башлангыч үзен үзе таркату мәсьәләсе буенча тавыш биргән көннән соң бер ел узганнан да иртәрәк алга сөрелә алмый.

41 нче статья. Авыл жирлеге Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату

1. Авыл жирлеге Советы депутаты вәкаләтләре түбәндәге очракларда вакытыннан элек туктатыла:

1. вафат булганда;
 2. үз теләге белән отставкага киткәндә;
 3. суд тарафыннан эшкә сәләтсез яисә эшкә сәләтлелеге чикләнгән дип танылганда;
 4. суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылганда яисә үлгән дип игълан ителгәндә;
 5. аңа карата судның гаепләү хөкем карары законлы көченә кергәндә;
 6. Россия Федерациясә чикләреннән тыш даими яшәү урынына киткәндә;
 7. Россия Федерациясә гражданлыгы яисә Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә катнашучы чит ил дәүләте гражданлыгы туктатылганда (әлеге килешү нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайлану хокукына ия), чит ил дәүләте гражданлыгы (подданлыгы) яисә чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы яшәүгә рөхсәт кәгазе (вид на жительство) яки башка документ булганда — бу Россия Федерациясә гражданына яисә Россия Федерациясенәң халыкара килешүе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайлану хокукы булган чит ил гражданына кагыла, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы күздә тотылмаган булса;
 8. сайлаучылар тарафыннан чакырылып алынганда;
 9. авыл жирлегә Советы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылганда;
 10. хәрби хезмәткә чакырылганда яисә аны алыштыручы альтернатив гражданлык хезмәтенә җибәрелгәндә;
 11. федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.
2. Үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы депутатның вәкаләтләре «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә үтәмәгән очракта вакытыннан элек туктатыла.
 3. Авыл жирлегә Советы депутатының вәкаләтләрен туктату турындагы карар әлеге статьяның 1 нче өлешенәң 1–8, 10 нчы пунктларында күрсәтелгән очракларда, вәкаләтләренә вакытыннан элек туктату өчен нигез барлыкка килгән көннән башлап 30 көннән дә соңга калмыйча, әгәр бу нигез авыл жирлегә Советы утырышлары арасындагы чорда барлыкка килсә — мондый нигез барлыкка килгән көннән башлап өч айдан да соңга калмыйча авыл жирлегә Советы тарафыннан кабул ителә.
 4. Авыл жирлегә Советы депутатының вәкаләтләре әлеге статьяның 1 нче өлешенәң 9 нчы пунктында күздә тотылган очракта, авыл жирлегә Советы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган көннән башлап туктатыла.
 5. Авыл жирлегә Советы депутатының вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта, депутатны өстәмә сайлаулар федераль законга, Татарстан Республикасы Сайлау кодексына ярашлы рәвештә билгеләнә.

6. Татарстан Республикасы Рәисе авыл жирлеге Советы депутатының вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату турында гариза белән мөрәжәгать иткән очракта, вәкаләтләргә вакытыннан элек туктату өчен нигез барлыкка килгән көн булып әлеге гаризаның авыл жирлеге Советына килеп төшкән көне санала.

IV бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ БАШЛЫГЫ

42 нче статья. Авыл жирлеге башлыгы — авыл жирлегенң иң югары вазыйфаи заты

1. Авыл жирлеге башлыгы авыл жирлегенң иң югары вазыйфаи заты булып тора.
2. Авыл жирлеге башлыгы авыл жирлеге Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Авыл жирлеге башлыгы вазыйфасының рәсми исеме — «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Столбище авыл жирлеге башлыгы».
4. Авыл жирлеге башлыгы үз вазыйфасы буенча Лаеш муниципаль районы Советы депутаты булып тора.
5. Авыл жирлеге башлыгы бер үк вакытта авыл жирлеге Советына һәм авыл жирлеге Башкарма комитетына җитәкчелек итә.

43 нче статья. Авыл жирлеге башлыгын сайлау тәртибе

1. Авыл жирлеге башлыгы яңа сайланган авыл жирлеге Советының беренче утырышында авыл жирлеге Советы депутатлары арасыннан, әгәр авыл жирлеге Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, ачык тавыш бирү юлы белән авыл жирлеге Советының вәкаләтләр срогына сайлана.
Авыл жирлеге Башлыгын сайлау авыл жирлеге Советы депутатлары тарафыннан, шул исәптән авыл жирлеге халкы, жәмәгать берләшмәләре, Татарстан Республикасы Рәисе тәкъдимнәре нигезендә күрсәтелә торган кандидатлар арасыннан гәмәлгә ашырыла.
2. Сайлауда авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге үзенң тавышын биргән авыл жирлеге Советы депутаты авыл жирлеге Башлыгы итеп сайланган дип санала.

44 нче статья. Авыл жирлеге башлыгы статусы

1. Авыл жирлеге башлыгы даими нигездә эшли.
2. Авыл жирлеге башлыгы ТР Лаеш муниципаль районы Советында даими нигездә биләнә торган вазыйфага сайланган очракта, ул авыл жирлеге башлыгы вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гәмәлгә ашыра.

3. Авыл жирлеге башлыгы үз эшчәнлегендә федераль законга һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә авыл жирлеге халкына һәм авыл жирлеге Советына контрольдә тотыла һәм алар алдында хисаплы булып тора.
4. Авыл жирлеге башлыгы елына бер тапкырдан да сирәк түгел авыл жирлеге халкы һәм авыл жирлеге Советы алдында үз эшчәнлегенә нәтижеләре, шул исәптән авыл жирлеге Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне чишү турында хисап тотат.
5. Авыл жирлеге башлыгы «Коррупциягә каршы торышы турында» 2008 елның 25 декабрендәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнары аларның керемнәренә туры килүен контрольдә тоту турында» 2012 елның 3 декабрендәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон, «Аерым категория затларга Россия Федерациясенең территориясеннән тыш урнашкан чит ил банкларында исәп-хисап счетлары (аманатлар) ачарга һәм анда булырга, чит ил банкларында иминиятләштерелгән акча чараларын һәм кыйммәтлеләкләрне сакларга, чит ил финанс инструментларына ия булырга һәм (яисә) алардан файдаланырга тыю турында» 2013 елның 7 майдагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләрне, тыюларны сакларга, бурычларны үтәргә тиеш.

45 нче статья. Авыл жирлеге башлыгы вәкаләтләре

Авыл жирлеге башлыгы:

1. башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданнар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә авыл жирлеге исеменнән вәкиллек итә, ышаныч кәгазеннән башка авыл жирлеге исеменнән эш итә;
2. авыл жирлеге Советы эшен оештыра, авыл жирлеге Советы утырышларын чакыра һәм аларда рәислек итә, авыл жирлеге Советының чираттан тыш утырышын чакыруны таләп итәргә хокуклы;
3. авыл жирлеге Башкарма комитеты эшчәнлегенә берлек (бербашлык) принциплары нигезендә җитәкчелек итә һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан үз компетенциясенә керүче вәкаләтләрнең үтәлеше өчен шәхси җаваплылык йөртә;
4. үз вәкаләтләре чикләрендә хокукый актлар чыгара;
5. авыл жирлеге Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актларга кул куя һәм аларны әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә рәсми бастырып чыгара (халыкка җиткерә);
6. авыл жирлеге Советы эшендә ачыклыкны (гласностьны) һәм җәмәгать фикерен исәпкә алуны тәмин итү буенча чаралар күрә;
7. авыл жирлеге Советы утырышлары протоколларына кул куя;
8. гражданнарны кабул итүне, аларның мөрәҗәгатьләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;
9. расланган бюджетка ярашлы рәвештә үз вәкаләтләре чикләрендә авыл жирлеге акчалары белән эш итә; авыл жирлеге бюджетында авыл жирлеге Советын тоту

һәм аның эшчәнлеген тәмин итү өчен күздә тотылган чыгымнар буенча акчалар белән эш итүче (распорядитель) булып тора;

- 10.авыл жирлеге Советы аппараты эшенә житәкчелек итә;
- 11.авыл жирлеге Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;
- 12.законга һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә гражданнарның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча авыл жирлеге Советының хокукий актын кабул итүне оештыра;
- 13.авыл жирлеге Советы каравына авыл жирлеге бюджеты проектларын һәм аның үтәлеше турындагы хисапларны тәкъдим итә;
- 14.авыл жирлеге Советы раславына авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасы проектын кертә, расланган структурага, хезмәткәрләрнең билгеләнгән чикке санына һәм хезмәткә түләү фондына ярашлы рәвештә авыл жирлеге Башкарма комитетының штат расписаниесен раслый;

46 нчы статья. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары

1. Авыл жирлеге башлыгы тәкъдире буенча авыл жирлеге Советы тарафыннан депутатлар арасыннан авыл жирлеге башлыгы урынбасары сайлана.
2. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары, әгәр авыл жирлеге Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, ачык тавыш бирү юлы белән сайлана.
3. Сайлауда авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының яртысыннан күбрәге үзенең тавышын биргән авыл жирлеге Советы депутаты авыл жирлеге Башлыгы урынбасары итеп сайланган дип санала.
4. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнгән бурычларны бүлешүгә ярашлы рәвештә функцияләргә башкара, авыл жирлеге башлыгының йөкләмәләрен үти, ә ул вакытлыча булмаганда (чирле булу яисә отпускка китү сәбәпле) яисә ул үз бурычларын үти алмаганда яисә аның вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган очракта — авыл жирлеге Башлыгы бурычларын гамәлгә ашыра.
5. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары үз вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гамәлгә ашыра, әлеге Уставның 40 нчы статьясының 4 нче пунктында күрсәтелгән очрак булып тормаса.
6. Авыл жирлеге башлыгы урынбасары теләсә кайсы вакытта авыл жирлеге Башлыгы башлангычы (инициативасы) буенча яисә авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган депутатлар төркеме таләбе буенча кабул ителә торган авыл жирлеге Советы карары белән вазыйфасыннан чакырып алынырга мөмкин. Авыл жирлеге башлыгы урынбасарын чакырып алу турындагы карар авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.

47 нче статья. Авыл жирлеге башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату

1. Авыл жирлеге башлыгы вәкаләтләре түбәндәге очрактарда вакытыннан элек туктатыла:
 1. вафат булганда;
 2. үз теләге белән отставкага киткәндә;
 3. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясына ярашлы рәвештә отставкага җибәрелгәндә (чыгарылганда);
 4. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясына ярашлы рәвештә вазыйфасыннан читләштерелгәндә;
 5. суд тарафыннан эшкә сәләтсез яисә эшкә сәләтлелеге чикләнгән дип танылганда;
 6. суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип танылганда яисә үлгән дип игълан ителгәндә;
 7. аңа карата судның гаепләү хөкем карары законлы көченә кергәндә;
 8. Россия Федерациясе чикләреннән тыш даими яшәү урынына киткәндә;
 9. Россия Федерациясе граждандлыгы яисә Россия Федерациясенең халыкара килешүендә катнашучы чит ил дәүләте граждандлыгы туктатылганда (әлеге килешү нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайлану хокукына ия), чит ил дәүләте граждандлыгы (подданлыгы) яисә чит ил дәүләте территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы яшәүгә рөхсәт кәгазе (вид на жительство) яки башка документ булганда — бу Россия Федерациясе гражданына яисә Россия Федерациясенең халыкара килешүе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайлану хокукы булган чит ил гражданына кагыла, әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә башкасы күздә тотылган булмаса;
10. сайлаучылар тарафыннан чакырылып алынганда;
11. сәламәтлек торышы буенча авыл жирлеге Башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга сузылган (даими) сәләтсезлеген суд тәртибендә билгеләнгәндә;
12. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 нче статьясына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла торган авыл жирлеген үзгәртеп корганда, шулай ук авыл жирлеге бетерелгән очракта;
13. авыл жирлеге шәһәр округы белән берләшүгә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалткан очракта;
14. муниципаль берәмлек чикләре үзгәрү нәтижәсендә авыл жирлеге сайлаучылары саны 25 проценттан күбрәккә артканда;
15. гражданның турыдан-туры ихтыяри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актыны чыгару срогы бозылганда;

16. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон һәм башка федераль законнар белән билгеләнгән чикләүләрне үтәмәгәндә.
2. Муниципаль берәмлек башлыгының вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган яисә аңа карата суд карары буенча сак астына алу яки вакытлыча вазыйфасыннан читләштерү рәвешендәге процессуаль мәжбүр итү чаралары кулланылган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча җирлек башлыгы урынбасары үти; бу очракта җирлек Башлыгы вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган көннән башлап 6 айдан да соңга калмыйча, җирлек Советы үз составыннан яңа җирлек башлыгын сайлый, әгәр җирлек Советы вәкаләтләре срогы тәмамлануга 6 айдан да кимрәк вакыт калган булса, җирлек башлыгын сайлау яңа сайланган җирлек Советының беренче утырышында гамәлгә ашырыла.
3. Авыл җирлеге башлыгын вазыйфасыннан читләштерү турында Татарстан Республикасы Рәисенең хокукий акты нигезендә яисә авыл җирлеге башлыгын отставкага җибәрү (чыгару) турында авыл җирлеге Советы карары нигезендә вәкаләтләре вакытыннан элек туктатылган авыл җирлеге Башлыгы әлеге хокукий акт яки карар өстеннән суд тәртибендә шикаять биргән очракта, авыл җирлеге Советы, суд карары законлы көченә кәргәнчегә кадәр, авыл җирлеге Советы тарафыннан үз составыннан сайлана торган авыл җирлеге башлыгын сайлау турында карар кабул итәргә хокуклы түгел.

V бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

48 нче статья. Авыл җирлеге Башкарма комитеты

1. Авыл җирлеге Башкарма комитеты авыл җирлегенең башкарма-бөерү җирле үзидарә органы булып тора.
2. Авыл җирлеге Башкарма комитетының рәсми исеме — Татарстан Республикасы Лаеш муниципального районы Столбище авыл җирлеге Башкарма комитеты муниципаль учреждение.
3. Авыл җирлеге Башкарма комитеты авыл җирлеге Советына хисаплы һәм аның контролендә булып тора.
4. Авыл җирлеге Башкарма комитетының мөхре, авыл җирлеге гербы сурәтләнгән һәм үз исеме язылган бланклары бар.
5. Авыл җирлеге Башкарма комитеты эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә авыл җирлеге бюджетында аерым юл белән күздә тотыла.

49 нчы статья. Авыл җирлеге Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитет структурасы авыл җирлеге Башлыгы тәкъдиме буенча авыл җирлеге Советы тарафыннан раслана.

2. Авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасына түбәндәгеләр керә: Башкарма комитет Житәкчесе — авыл жирлеге Башлыгы, Башкарма комитет Секретаре, Башкарма комитетның башка вазыйфаи затлары.

50 нче статья. Авыл жирлеге Башкарма комитеты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру

1. Авыл жирлеге Башкарма комитеты:
 1. планлаштыру, бюджет, финанслар һәм исәп-хисап өлкәсендә:
 - авыл жирлеге бюджетын төзи;
 - авыл жирлеге бюджетының башкарылуын тәмин итә, авыл жирлегенә социаль-иқтисади үсеш стратегиясен үтәүне оештыра;
 - авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турында хисап, авыл жирлегенә социаль-иқтисади үсеш стратегиясен үтәү турында хисаплар әзерли;
 - авыл жирлегенә иқтисады һәм социаль өлкәсе торышын сыйфатлаучы статистика күрсәткечләрен жыюны һәм күрсәтелгән мәғлүматларны Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тәкъдим итүне оештыра;
 - авыл жирлегенә транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын һәм авыл жирлегенә социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларын гамәлгә ашыра, аларның таләпләре Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;
 2. муниципаль мөлкәт белән идарә итү, авыл жирлеге территориясендәге предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:
 - авыл жирлегенә муниципаль милкендә булган мөлкәт белән идарә итә, муниципаль мөлкәт объектларын төзү, сатып алу, файдалану, аңа эш итү һәм аны арендага бирү мәсьәләләрен чишә;
 - авыл жирлеге Советы карары белән билгеләнә торган очракларда, муниципаль мөлкәтне читкә юнәлтү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турындагы тәкъдимнәрне әзерли һәм авыл жирлеге Советына килештерү (раслау) өчен кертә;
 - муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән авыл жирлегенә иқтисади һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек турында шартнамалар төзи; авыл жирлеге территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр төзүгә ярдәм итә;
 - авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларның эшчәнлек максатларын, шартларын һәм тәртибен билгеләп үтә, уставларын раслый, муниципаль казна учреждениеләрен финанслауны тәмин итә, муниципаль

учреждениеләрне һәм предприятиеләрне үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен чишә, контракт нигезендә аларның житәкчеләрен вазыйфага билгели һәм биләгән вазыйфаларыннан азат итә;

– муниципаль заказны формалаштыра һәм урнаштыра; бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәнең үтәлешен финанс ягыннан тәмин итә; авыл жирлеген төзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәтләр күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын төзү һәм ремонтлау, халыкның көнкүреш һәм социаль-мәдәни ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле продукция житештерү, хезмәтләр күрсәтү буенча эшләрне башкаруга, моның өчен күздә тотылган авыл жирлегенең үз матди һәм финанс акчаларын файдаланып башка эшләрне үтәүгә заказчы булып чыга;

– әгәр федераль законнарда башкасы күздә тотылмаган булса, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләргә һәм муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр тарафыннан башкарыла торган эшләрне башкаруга тарифлар билгели;

– кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

3. территорияне планлаштыру, жирдән һәм башка табигый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирә табигый мохитне саклау өлкәсендә:

– муниципаль милектә булган жирләрдән рациональ файдалануны һәм аларны саклауны планлаштыруны яисә оештыруны гамәлгә ашыра;

– законнарда билгеләнгән тәртиптә авыл жирлеге территориясендәге жир участокларын бирә һәм тартып ала, шул исәптән сатып алу юлы белән;

– халыкка экологик вазгыять турында мәгълүмат бирә, тиешле органнарда предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы гамәлләре турында хәбәр итә;

4. транспорт һәм элемент өлкәсендә:

– авыл жирлеге территориясендә эшләүче жәмәгать транспортының маршрутларын, хәрәкәт графикларын, тукталыш урыннарын раслый яисә килештерә;

– жәмәгать транспорты тукталышлары өчен бүлеп бирелгән урыннарны төзекләндерүне тәмин итә;

– халыкны элемент хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыруны тәмин итә;

5. авыл хужалыгын һәм эшкуарлыкны үстерү өлкәсендә:

– авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарларын киңәйтү өчен шартлар, кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;

6. халыкка көнкүреш, сәүдә һәм башка төрле хезмәт күрсәтү өлкәсендә:

- халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра; базарлар һәм ярминкәләр оештыра;
- авыл жирлегә территориясендә физик культураны, мәктәп спортын һәм массакүләм спортны үстерү, авыл жирлегенен рәсми физкультура-сәламәтләндрү һәм спорт чараларын үткәрүне оештыру өчен шартлар тәмин итә;
- балалар һәм яшьләр белән эшләр буенча чараларны оештыра һәм гамәлгә ашыра, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруда катнаша, яшьләрнең хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен тәмин итү һәм яклау буенча чаралар эшләр чыгара һәм гамәлгә ашыра, яшьләр сәясәтен тормышка ашыруның төп юнәлешләре буенча муниципаль программалар эшләр чыгара һәм гамәлгә ашыра, жирлектә яшьләр сәясәтен тормышка ашыру мониторингын оештыра һәм гамәлгә ашыра;
- ритуал (женаза) хезмәтләре күрсәтүне оештыра һәм жирләр урыннарын (зыяратларны) тотуны тәмин итә.

7. торак-коммуналь хужалык һәм төзекләндрү өлкәсендә:

- каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым жыю) һәм ташу буенча эшчәнлекне оештыруда катнаша;
- төзекләндрү өлкәсендә муниципаль контроль гамәлгә ашыра, аның предметы булып жирлек территориясен төзекләндрү кагыйдәләрен, инвалидлар өчен социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктуралары объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең үтемләлеген тәмин итү таләпләрен саклау, күрсәтелгән кагыйдәләргә ярашлы рәвештә жирлек территориясен төзекләндрүне оештыру тора;
- адреслау объектларына адреслар бирә, адресларны үзгәртүне, гамәлдән чыгаруны, урам-юл чөлтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларын, региональ яисә муниципальга әһәмияттәге, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын исәпкә алмыйча) исемнәр бирүне, авыл жирлегә чикләрендә планлаштыру структурасы элементларына исемнәр бирүне, мондый исемнәрне үзгәртүне, гамәлдән чыгаруны, дәүләт адрес реестрында мәгълүмат урнаштыруны гамәлгә ашыра;
- Россия Федерациясе законнары белән билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә авыл жирлегә чикләрендә халыкны су белән тәмин итүне, суны агызуны (водоотведение), халыкны ягулык белән тәмин итүне оештыра;
- авыл жирлегә торак пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген оештыра;
- авыл жирлегә халкының массакүләм ялы өчен шартлар тудыра һәм халыкның массакүләм ял итү урыннарын оештыруны, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр полосаларына ирәкле керүен тәмин итүне оештыра;

8. гражданнарның хокукларын һәм иреген саклау, законлылыкны тээмин итү, халыкны һәм территорияне гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә.

9. – авыл жирлеге территориясендә законнарның, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актларының үтәлешен, гражданнарның хокукларын һәм иреген саклауны тээмин итә;

10. – жирле үзидарә хокукларын бозучы дәүләт хакимияте органнары һәм дәүләт вазыйфай затларының, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның актлары өстеннән билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яисә арбитраж судта шикаять бирә;

11. – авыл жирлеге торак пунктлары чикләрендә янгын куркынычсызлыгының беренчел чараларын үткәрүне тээмин итә;

12. – муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, авыл жирлеге депутатын чакырып алу буенча тавыш бирүне, авыл жирлеге чикләрен үзгәртү, авыл жирлеген үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне эзерләүне һәм үткәрүне оештыру һәм матди-техник ягыннан тээмин итүне гамәлгә ашыра;

13. – жыелышлар, митинглар, урам барышлары, демонстрацияләр һәм пикетлаулар үткәрүгә, спорт, тамаша һәм башка массакүләм жәмәгать чараларын оештыруга бәйле булган, законнарда күздә тотылган чараларны гамәлгә ашыра;

14. – жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданнарга һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтә, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыра;

15. – милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, авыл жирлеге территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниятен саклауга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни жайлаштыруга (адаптацияләүгә), милләтара (этнослара) низагларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;

16. – гаилә законнарында билгеләнгән тәртиптә уналты яше тулган затларга никахка керүгә рөхсәт бирә;

9. мәдәният өлкәсендә:

– халыкның буш вакытын оештыру һәм аны мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тээмин итү өчен шартлар тудыра;

– авыл жирлеге территориясендә урнашкан муниципаль музейларны тотуны тээмин итә;

10. федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән авыл жирлеге жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә:

– федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарына ярашлы рәвештә, авыл жирлеге жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс акчаларының исәбен алып бара һәм алардан тиешенчә файдалануны тәмин итә;
- бирелгән дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турындагы хисапларны тиешле федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә тәкъдим итә;

11. башка вәкаләтләр:

- авыл жирлегә Башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка төрләр тәмин итүне гамәлгә ашыра;
- авыл жирлегенең архив фондларын формалаштыруны тәмин итә;
- авыл жирлегә территориясендә үткәрелә торган социаль эһәмияттәгә һәм башка чараларны (Картлар һәм инвалидлар декадасы, Жиңгү көне һ.б.) оештыруны гамәлгә ашыра;
- законнар, әлегә Устав, авыл жирлегә Советы карарлары белән авыл жирлегә Советы яисә авыл жирлегенең башка жирле үзидарә органнары компетенциясенә кертелгән вәкаләтләрне исәпкә алмыйча, авыл жирлегенең жирле эһәмияттәгә мәсьәләләргә буенча башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет авыл жирлегенең жирле эһәмияттәгә мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләргә чишү буенча түбәндәгә вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

- авыл жирлегә музейларын төзи;
- авыл жирлегендә нотариус булмаган очракта, законнарда күздә тотылган нотариаль гамәлләрне кыла;
- опека һәм попечительлек буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыруда катнаша;
- авыл жирлегә территориясендә жирле милли-мәдәни автономияләргә хокукларын тормышка ашыруга бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыра;
- авыл жирлегә территориясендә Россия Федерациясә халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм милләтләргә мөнәсәбәтләр өлкәсендәгә чараларны тормышка ашыруга ярдәм күрсәтә;
- авыл жирлегә территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләргә мобилизацион әзерләү буенча чараларны оештыруда һәм гамәлгә ашыруда катнаша;
- муниципаль янгыннан саклау хезмәтен төзи;
- туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
- кеше хокукларын тәмин итүне жәмәгәтчелек тарафыннан контрольдә тотуны гамәлгә ашыручы жәмәгәт күзәтүе комиссияләргә ярдәм күрсәтә һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга булышлык итә;

– «Инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрена 181-ФЗ номерлы Федераль законга ярашлы рәвештә, инвалидларның жәмәгәт берләшмәләренә, шулай ук бөтенроссия инвалидлар жәмәгәт берләшмәләре тарафыннан төзелгән оешмаларга ярдәм күрсәтә;

– торак законнарына ярашлы рәвештә, гражданның социаль билгеләнештәге торак фондының торак бүлмәләрен яллау шартнамәләре буенча муниципаль торак фондыннан торак бүлмәләр бирә;

– хужасыз этләр һәм мәчеләр (иясә булмаган хайваннар) белән эш итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашырганда чаралар оештыра;

– «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» Федераль законнарында күздә тотылган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыра;

– инвалидларның, сәламәтлек мөмкинлекләре чикләнгән затларның физик культурасын һәм спортын, адаптив физик культураны һәм адаптив спортны үстерүгә ярдәм күрсәтә;

– «Кулланучыларның хокукларын яклау турында» Россия Федерациясенең 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Законында күздә тотылган кулланучылар хокукларын яклау буенча чараларны гамәлгә ашыра;

полициянең участок вәкаләтлесе вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына, хезмәткәр күрсәтелгән вазыйфаны биләгән чорга, торак бүлмәсә бирә;

– алкоголь, наркотик яисә башка токсик исерткечләр йогынтысында булган затларга ярдәм күрсәтү буенча чараларны гамәлгә ашыра.

3. Авыл жирлегә Башкарма комитеты муниципаль контроль гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Муниципаль контроль өлкәсендә авыл жирлегә Башкарма комитеты вәкаләтләренә түбәндәгеләр керә:

1. муниципаль контроль гамәлгә ашырылганда дәүләт контроле (күзәтчелеге), муниципаль контроль өлкәсендә бердәм дәүләт сәясәтен тормышка ашыруда катнашу;
2. муниципаль берәмлек территориясендә муниципаль контрольне оештыру һәм гамәлгә ашыру;
3. федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында һәм башка норматив хокукый актларында күздә тотылган башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру буенча функцияләр, мондый органнарның статусын билгеләүче хокукый актларга ярашлы рәвештә, авыл жирлегә Башкарма комитеты органнарына йөкләнергә мөмкин.

Муниципаль контрольне гамәлгә ашыруга, юридик затларны, индивидуаль эшкуарларны тикшерүне оештыруга һәм үткәргүгә бәйлә мөнәсәбәтләргә «Россия Федерациясендә дәүләт контроле (күзәтчелеге) һәм муниципаль контроль турында» 2020 елның 31 июлендәге 248-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре кулланыла.

VI бүлек. ЖИРЛӘ ЕҮЗИДАРӘНЕҢ БАШКА ОРГАННАРЫ. ЖИРЛӘ ЕҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ

51 нче статья. Авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы, авыл жирлеге Башкарма комитеты һәм авыл жирлегенә башка жирле үзидарә органнары үзара хезмәттәшлегенә нигезләре

1. Әлеге Устав белән билгеләнгән вәкаләтләренә бүлешүгә ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советы, авыл жирлеге Башлыгы һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль рәвештә гамәлгә ашыралар.
2. Авыл жирлеге Советы һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты, авыл жирлегенә икътисади һәм социаль үсеш процесслары белән нәтижәле идарә итү максатыннан һәм аның халкы мәнфәгатьләрендә, законнарда, әлеге Уставта билгеләнгән формаларда үзара хезмәттәшлек итәргә бурычлы.
3. Авыл жирлеге Советы һәм авыл жирлеге Башкарма комитеты кабул ителгән норматив хокукий актларны, аларны имзалаган көннән башлап жиде көнлек срокта, бер-берсенә жиберәләр.
4. Авыл жирлеге Башлыгы, авыл жирлеге Башкарма комитеты Житәкчесе буларак, авыл жирлеге Советына авыл жирлеге Советының, авыл жирлеге Башлыгының хокукий актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турында тәкъдим белән мөрәжәгать итәргә хокукы, шулай ук алар өстеннән суд тәртибендә шикаять бирергә хокукы бар.
5. Авыл жирлегенә башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлек тәртибе авыл жирлеге Советы тарафыннан билгеләнергә мөмкин.

52 нче статья. Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары арасындагы бәхәсләргә чишү

Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары арасында үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедуралары үткәргү юлы белән яисә суд тәртибендә чишелә.

VIII бүлек. ЖИРЛӘ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКИЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

53 нче статья. Юридик зат хокукларына ия булган авыл жирлеге жирле үзидарә органнары

1. Федераль законга һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советына һәм авыл жирлеге Башкарма комитетына юридик зат хокуклары бирелә.
2. Авыл жирлеге Башкарма комитеты структурасына ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Советы карары буенча авыл жирлеге Башкарма комитетының аерым органнарына юридик зат хокуклары бирелә ала.

54 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары юридик затлар буларак

1. Авыл жирлеге исеменнән мөлкәти һәм башка хокукларны һәм бурычларны сатып алырга һәм гамәлгә ашырырга, ышаныч кәгазеннән башка судта чыгыш ясарга авыл жирлеге Башлыгы хокуклы.
2. Юридик зат хокуклары бирелгән авыл жирлеге жирле үзидарә органнары идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып торалар һәм федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә юридик затлар буларак дәүләт теркәве узарга тиешләр.

55 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнарын финанслау

1. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанс ягыннан тәмин итү бары тик авыл жирлеге бюджетының үз керемнәре исәбенә генә гамәлгә ашырыла.
2. Законнарда, әлеге Уставта, авыл жирлеге Советы карарларында күздә тотылган очракларда, авыл жирлеге жирле үзидарә органнары эшчәнлеген тәмин итүгә чыгымнар Россия Федерациясе бюджетлары чыгымнары классификациясенә ярашлы рәвештә авыл жирлеге бюджетында аерым юл белән күздә тотыла.

IX бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ БАШЛЫГЫНА ҺӘМ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БЕРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

56 нче статья. Авыл жирлеге башлыгына һәм авыл жирлегенен башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Авыл жирлеге башлыгы һәм авыл жирлегенен башка вазыйфаи затлары эшчәнлеген социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкиллеке органы депутатының, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре

турында» 2009 елның 12 февралендәге 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына һәм авыл җирлегә Советы карарларына ярашлы рәвештә билгеләнә.

57 нче статья. Авыл җирлегә Советы депутатының, башка вазыйфалар затларының эшчәнлек ителүенә социаль һәм башка гарантияләр

1. Авыл җирлегә Советының даими булмаган нигездә эшләүче депутатына авыл җирлегә Советы һәм аның органнары утырышларында катнашкан, авыл җирлегә Советының йөкләмәләрен үтәгән вакыт өчен гамәлдәге законнарда күздә тотылган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түләнә. Муниципаль берәмлекнең вәкиллекле органы депутатына үз вәкаләтләрен даими булмаган нигездә гамәлгә ашыру өчен эш урыны (вазыйфасы) саклану гарантияләнә, аның дәвамлылыгы Россия Федерациясе субъекты законы нигезендә муниципаль берәмлек уставы белән билгеләнә һәм аена жыелма рәвештә ике эш көненнән дә кимрәк һәм алты эш көненнән дә күбрәк булырга мөмкин түгел.

58 нче статья. Авыл җирлегә Башлыгының, авыл җирлегә Советы депутатларының кагылсызлык гарантияләре

1. Авыл җирлегә Советы депутатларының, шул исәптән авыл җирлегә Башлыгының хокуклары гарантияләре аларны җинаять яисә административ җавапчылыкка тартканда, тоткарлаганда, кулга алганда, тентегәндә, сорау алганда, аларга карата башка җинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук депутатларга, алар биләгән торак һәм (яисә) хезмәт биналарына, аларның багажына, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларына, язышуларына, алар файдалана торган элементлар чараларына, аларга караган документларга карата оператив-эзләнү чаралары үткәргәндә федераль законнар белән билгеләнә.
2. Федераль законга ярашлы рәвештә, авыл җирлегә Советы депутаты әйткән фикере, тавыш биргәндә белдергән позициясе һәм үз статусына туры килә торган башка гамәлләр өчен, шул исәптән үз вәкаләтләре срогы тәмамлангандан соң да, җинаять яисә административ җавапчылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә авыл җирлегә Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыллаулар, яллагулар яисә федераль закон нигезендә җавапчылык күздә тотылган башка хокук бозулар очракларына кагылмый.

Х бүлек. АВЫЛ ҖИРЛЕГЕ ҖИРЛӘ ЕҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЧЫЛЫГЫ

59 нчы статья. Авыл җирлегә җирле үзидарә органнарының һәм вазыйфалар затларының җавапчылыгы

Авыл жирлеге жирле үзидарэ органнары һәм вазыйфаи затлары авыл жирлеге халкы, дәүләт, физик һәм юридик затлар алдында законнар нигезендә җаваплылык йөртәләр.

60 нчы статья. Авыл жирлеге Советы депутатларының авыл жирлеге халкы алдындагы җаваплылыгы

1. Авыл жирлеге Советы депутатларының, шул исәптән авыл жирлеге башлыгының авыл жирлеге халкы алдындагы җаваплылыгы тиешле депутатның үзен сайлаган авыл жирлеге халкы ышанычын югалтуы нәтижәсендә барлыкка килә.
2. Авыл жирлеге халкы ышанычын югалткан авыл жирлеге Советы депутаты, шул исәптән авыл жирлеге башлыгы, әлеге Уставта күздә тотылган нигезләр буенча һәм тәртиптә чакырып алынырга мөмкин.

61 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарэ органнарының һәм вазыйфаи затларының дәүләт алдындагы җаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә, авыл жирлеге Советының, авыл жирлеге башлыгының дәүләт алдындагы җаваплылыгы алар тарафыннан Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституцион законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Устав бозылган очракта, шулай ук авыл жирлеге жирле үзидарэ органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен тиешенчә гамәлгә ашырмаган очракта, тиешле суд карары нигезендә барлыкка килә.
2. Авыл жирлеге Советын таркату, авыл жирлеге башлыгын, авыл жирлеге Башкарма комитеты Җитәкчесен вазыйфасыннан читләштерү һәм отставкага жибәрү (чыгару) нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә жирле үзидарэ оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнелә.

62 нче статья. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларны ышанычны югалту сәбәпле эштән бушату (вазыйфасыннан азат итү)

1. Муниципаль вазыйфаны б
2. иләүче зат федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукий актларда күздә тотылган тәртиптә, түбәндәге очракларда ышанычны югалту сәбәпле эштән бушатылырга (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш:
 1. *федераль законнарда билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча, әлеге зат үзе ягы булган мәнфәгатьләр низагын кискәтү һәм (яисә) җайга салу буенча чаралар күрмәгәндә;*

2. *федераль законнарда билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча, әлеге зат үзенең керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти сыйфаттагы йөкләмәләре турында, шулай ук үзенең хатынының (иренең) һәм балигъ булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти сыйфаттагы йөкләмәләре турында мәғлүматлар тәкъдим итмәгәндә, тулы булмавы алдан билгеле булган мәғлүматлар тәкъдим иткәндә, яисә дәрәс түгеллеге алдан билгеле булган мәғлүматлар тәкъдим иткәндә;*
3. *федераль законда билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча, әлеге зат коммерция оешмасының идарә органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашканда;*
4. *әлеге зат эшкурарлык эшчәнлеге алып барганда;*
5. *әгәр Россия Федерациясенең халыкара килешүендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы күздә тотылмаган булса, әлеге зат чит ил коммерциягә карамаган хөкүмәткә карамаган оешмаларының һәм аларның Россия Федерациясе территориясендә эшләүче структур бүлекчәләренең идарә органнары, попечительлар яисә күзәтү советлары, башка органнары составына кергәндә.*

2.Муниципаль вазыйфаны биләүче зат, үзенә буйсынган затта мәнфәгатьләр низагына китерә торган яисә китерергә мөмкин булган шәхси кызыксынучанлык барлыкка килүе турында билгеле булган очракта, шулай ук — үзенә буйсынган зат ягы булган мәнфәгатьләр низагын кисәтү һәм (яисә) жайга салу буенча чаралар күрмәгәндә (федераль законнарда билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча), ышанычны югалту сәбәпле эштән бушатылырга (вазыйфасыннан азат ителергә) тиеш.

63 нче статья. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфай затларының физик һәм юридик затлар алдындагы җаваплылыгы

Авыл жирлегенең жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарә вазыйфай затларының физик һәм юридик затлар алдындагы җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә барлыкка килә.

XI бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКИЙ АКТЛАРЫ

64 нче статья. Авыл жирлегенең муниципаль хокукий актлары системасы

1. Авыл жирлегенең муниципаль хокукий актлары системасына түбәндәгеләр керә:
 1. *авыл жирлеге Уставы, жирле референдумда (гражданнар җыенында) кабул ителгән хокукий актлар;*
 2. *авыл жирлеге Советының норматив һәм башка хокукий актлары;*
 3. *әлеге Уставта күздә тотылган авыл жирлеге Башлыгының, Башкарма комитетның һәм жирле үзидарәнең башка органнарының һәм вазыйфай затларының норматив һәм башка хокукий актлары.*

2. Авыл жирлеге Уставы Һәм хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән жирле референдумда кабул ителгән карарлар муниципаль хокукый актлар системасында иң югары юридик көчкә ия булган актлар булып торалар, турыдан-туры көчкә ия Һәм авыл жирлегенең бөтен территориясендә кулланылалар. Башка муниципаль хокукый актлар элге Уставка Һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукый актларга каршы килергә тиеш түгел.
3. Жирле үзидарә органнары Һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукый актлар авыл жирлегенең бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.
4. Муниципаль хокукый актлар тиешле муниципаль хокукый актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә аларның кануны (эше) вакытлыча туктатылырга мөмкин; мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яки күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәргән очракта — муниципаль хокукый актны гамәлдән чыгару яки аның канунын вакытлыча туктату моментына тиешле муниципаль хокукый актны кабул итү (чыгару) вәкаләтләренә кертелгән жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, шулай ук суд тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин; ә жирле үзидарә органнары тарафыннан аларга федераль законнар Һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны көйли торган өлешендә — Россия Федерациясенең вәкаләтле дөүләт хакимияте органы тарафыннан да гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин.

5. Норматив характерда булмаган муниципаль хокукый актның кануны (эше) — Россия Федерациясенең эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтлеләре турындагы законнарына ярашлы рәвештә бирелгән, Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затның тиешле күрсәтмәсе (предписание) алынган очракта, аны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарә вазыйфаи заты тарафыннан кичекмәстән вакытлыча туктатыла. Авыл жирлеге Башкарма комитеты яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затка өч көнлек срукта, ә авыл жирлеге Советы үзләре карар кабул иткән көннән башлап өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә бурычлы.

65 нче статья. Авыл жирлеге гражданның турыдан-туры ихтыари белдерүе юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле эъамияттәге мәсьәләләрне турыдан-туры авыл жирлеге халкы тарафыннан чишү жирле референдумда белдерелгән гражданнарның турыдан-туры ихтияри белдерүе юлы белән гамәлгә ашырыла.
2. Әгәр авыл жирлеге халкының турыдан-туры ихтияри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен өстәмә рәвештә муниципаль норматив хокукий актны кабул итү (чыгару) таләп ителсә, компетенциясенә күрсәтелгән актны кабул итү (чыгару) керүче авыл жирлеге жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарә вазыйфаи заты референдумда кабул ителгән карар законлы көченә кергән көннән башлап 15 көн дәвамында тиешле муниципаль норматив хокукий актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү срогын билгеләргә бурычлы. Күрсәтелгән срок өч айдан артып китә алмый.
3. Гражданнарның турыдан-туры ихтияри белдерүе юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль норматив хокукий актны чыгару срогын бозу авыл жирлеге Башлыгын чакырып алу яисә авыл жирлеге Советы вәкаләтләрен вакытыннан элек туктату өчен нигез булып тора.

66 нчы статья. Авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләренен эчтәлеге

1. Авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре авыл жирлеге Советы тарафыннан раслана.
2. Авыл жирлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләре түбәндәге мәсьәләләрне көйли ала:
 1. *гомуми файдаланудагы территорияләрне тоту һәм мондый территорияләрдән файдалану тәртибе;*
 2. *биналарның, рәвешләрнең, корылмаларның фасадларының һәм коймалау конструкцияләренең тышкы күренеше;*
 3. *төзекләндерү элементларын проектлау, урнаштыру, тоту һәм торгызу, шул исәптән жңир эшләре үткәргәннән соң;*
 4. *авыл жңирлеге территориясен яктыртуны оештыру, шул исәптән биналарның, рәвешләрнең, корылмаларның архитектура яктыртылышын (подсветкасын);*
 5. *авыл жңирлеге территориясен яшелләндерүне оештыру, шул исәптән торак пунктлар чикләрендә урнашкан газоннарны, чәчәклекләрүне һәм үлән үсемлекләре биләгән башка территорияләрне төзү, тоту, торгызу һәм саклау тәртибе;*
 6. *авыл жңирлеге территориясендә мәгълүмат урнаштыру, шул исәптән урам исемнәре һәм йорт номерлары язылган күрсәткечләрне, элмәләрне урнаштыру;*
 7. *балалар һәм спорт мәйданчыкларын, хайваннарны йөртү мәйданчыкларын, парковкаларны (парковка урыннарын), кече архитектура формаларын урнаштыру һәм тоту;*
 8. *жңаяүлеләр коммуникацияләрен, шул исәптән тротуарларны, аллеяларны, юлларны, сукмакларны оештыру;*

9. инвалидларның һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәренең күрсәтелгән территория буенча тоткарлыксыз хәрәкәт итүен тәэмин итү максатыннан авыл җирлегенә территориясен җайлаштыру;
10. авыл җирлегенә территориясен җыештыру, шул исәптән кышкы чорда;
11. яңгыр суларын агызуны оештыру;
12. җир эшләрен үткәрү тәртибе;
13. биналарның, рәвешләрен, корылмаларның, җир участкаларының милекчеләре һәм (яисә) башка законлы хужаларының (күпфатирлы йортлардагы торак бүлмәләрен, милекчеләрен һәм (яисә) башка законлы хужаларын исәпкә алмыйча, әгәр алар астындагы җир участкалары формалаштырылмаган булса яисә мондый йортларның чикләре буенча формалаштырылган булса) чиктәш территорияләргә тотуда катнашуы, шул исәптән финанс ягыннан;
14. Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә чиктәш территорияләргә чикләрен билгеләү;
15. авыл җирлегенә территориясен бәйрәмчә бизәү;
16. авыл җирлегенә территориясен төзекләндерү буенча чараларны тормышка ашыруда гражданның һәм оешмаларның катнашу тәртибе.

67 нче статья. Авыл җирлегенә җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукий актларның төрләре

1. Авыл җирлегенә җирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләргә үтәү йөзеннән түбәндәге муниципаль хокукий актларны чыгаралар:
 1. авыл җирлегенә Советы — авыл җирлегенә Советы карарларын;
 2. авыл җирлегенә Башлыгы — авыл җирлегенә Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча карарлар һәм күрсәтмәләр (распоряжениеләр), җирлек Башкарма комитеты карарларын һәм күрсәтмәләрен;
 2. Җирле үзидарәнең башка вазыйфаи затлары әлегә Устав, аларның статусын билгеләүче башка муниципаль норматив хокукий актлар белән билгеләнгән үз вәкаләтләргә чикләрендә күрсәтмәләр (распоряжениеләр) һәм боерыклар чыгаралар.

68 нче статья. Авыл җирлегенә муниципаль хокукий актларын әзерләү

1. Муниципаль хокукий актлар проектлары авыл җирлегенә Башлыгы, авыл җирлегенә Советы депутатлары, Прокурор, территория җирле үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелергә мөмкин.
2. Прокурор, үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге муниципаль норматив хокукий актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә, муниципаль норматив хокукий актларны үзгәртү, гамәлдән чыгару яисә кабул итү турында тәкъдимнәр кертәргә хокуклы.

3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга теркәлә торган документларның исемлеге һәм формасы тиешлечә авыл жирлеге Советы Регламенты һәм авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан билгеләнә.

69 нчы статья. Авыл жирлеге Советының хокукый актлары

1. Авыл жирлеге Советы, федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Устав белән үз компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча, авыл жирлеге территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләргә билгели торган карарлар, авыл жирлеге Башлыгын отставкага жибәрү (чыгару) турында карар, шулай ук авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә Устав белән үз компетенциясенә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.
2. Авыл жирлеге территориясендә үтәү өчен мәжбүри булган кагыйдәләргә билгели торган авыл жирлеге Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының күпчелек тавышы белән кабул ителә.
3. Жирле салымнарны һәм җыемнарны билгеләүне, үзгәртүне һәм гамәлдән чыгаруны, авыл жирлеге бюджеты акчаларыннан чыгымнар гамәлгә ашыруны күздә тоткан авыл жирлеге Советы карарлары авыл жирлеге Советы каравына авыл жирлеге Башкарма комитеты Житәкчесе башлангычы (инициативасы) буенча яисә аның бәяләмәсе (заклучение) булганда гына кертелә ала. Күрсәтелгән бәяләмә аның тарафыннан авыл жирлеге Советына авыл жирлеге Советы Регламенты белән билгеләнгән тәртиптә утыз көнлек срокта тәкдим ителә.
4. Авыл жирлеге Советы карарларына авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан алар кабул ителгән көннән башлап өч көнлек срокта кул куела һәм алар аның тарафыннан әлегә Уставта билгеләнгән тәртиптә рәсми бастырып чыгарыла (халыкка житкәрелә).

70 нче статья. Авыл жирлеге башлыгының хокукый актлары

Авыл жирлеге башлыгы, законнар, әлегә Устав, авыл жирлеге Советы карарлары белән билгеләнгән үз вәкаләтләргә чикләрендә, авыл жирлеге Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законга һәм башка федераль законнарда ярашлы рәвештә авыл жирлеге Уставы белән аның вәкаләтләренә кертелгән башка мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара.

Авыл жирлеге башлыгы, федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлегә Устав, авыл жирлеге Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнгән үз вәкаләтләргә чикләрендә, жирле эһәмияттәге мәсьәләләр һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча Башкарма комитет карарларын, шулай ук авыл жирлеге

Башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча авыл жирлегә Башкарма комитеты күрсәтмәләрен (распоряжениеләрен) чыгара.

71 нче статья. Муниципаль норматив хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) һәм аларның законлы көченә керү тәртибе

1. Кеше һәм гражданның хокукларына, ирегәнә һәм бурычларына кагыла торган муниципаль норматив хокукый актлар, муниципаль берәмлек оештыручысы булып чыгыш ясаучы оешмаларның хокукый статусын билгели торган муниципаль норматив хокукый актлар, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр аларны рәсми рәвештә халыкка житкергәннән (обнародование ясаганнан) соң законлы көченә керәләр.
2. Муниципаль норматив хокукый актның, шул исәптән жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүнең тулы текстын рәсми рәвештә халыкка житкерү булып аларны түбәндәгечә башкару санала:
 1. *Текстын тулысынча Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталында (<https://pravo.tatarstan.ru> (ММЧ теркәү турындагы таныклык ЭЛ № ФС 77-60244, 17.12.2014 елны Элемтә, мәгълүмати технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт (Роскомнадзор) тарафыннан бирелгән) яисә Лаеш муниципаль районының «Камская новь» («Кама ягы») газетасында (ТР буенча Элемтә, мәгълүмати технологияләр һәм массакүләм коммуникацияләр өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт идарәсе, теркәү номеры ПИ №ТУ16-01035, 16.05.2013 елдан) рәсми бастырып чыгару.*
 2. *Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Столбище авыл җирлегенең рәсми сайтында <http://laishevo.tatarstan.ru> веб-адресы буенча урнаштыру.*
 3. *Түбәндәге адрес буенча урнашкан мәгълүмат стендларында урнаштыру: Лаеш районы, 25 Октябрь исемендәге поселок, Үзәк урам, 7А нчы йорт.*
3. *Гражданның Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталына керүен тәэмин итү өчен, түбәндәге адрес буенча урнашкан Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәренә тоташу пунктлары эшли: Лаеш районы, 25 Октябрь исемендәге поселок, Үзәк урам, 7А нчы йорт.*
4. *Муниципаль норматив хокукый актлар, җирле үзидарә органнары арасында төзелә торган килешүләр, аларга кул куелган көннән башлап 10 көн дәвамында халыкка җиткерелә (обнародование ясала), таратылуы федераль закон белән чикләнгән мәгълүматларны үз эченә алган муниципаль хокукый актлар яисә аларның аерым нигезләмәләре моннан чыгарма булып тора.*
5. *Столбище авыл җирлегенең салымнар һәм җыямнар турындагы норматив хокукый актлары Россия Федерациясенең Салым кодексына ярашлы рәвештә законлы көченә керәләр.*

6. *Әлеге статьяның 1 нче пунктында күрсәтелмәгән муниципаль хокукий актлар, әгәр актның үзәндә башкасы билгеләнмәгән булса, аларга кул куелган көннән башлап законлы көченә керәләр.*
7. *Периодик басма массакуләм мәгълүмат чараларының, Интернет мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге тиешле сайтларның домен исемнәре һәм аларны массакуләм мәгълүмат чарасы буларак теркәү турындагы мәгълүматлар күрсәтелгән челтәр басмаларының исемлегә (аларда муниципаль хокукий актларны, шул исәптән җирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләрне халыкка җиткерү гамәлгә ашырыла, рәсми бастырып чыгару моннан чыгарма булып тора) муниципаль берәмлек Башлыгының хокукий актын бастырып чыгару юлы белән гомуми игътибарга җиткерелә.*

72 нче статья. Авыл җирлегенә муниципаль хокукий актларын гамәлдән чыгару һәм аларның канунын (эшен) вакытлыча туктату

1. Авыл җирлегенә муниципаль хокукий актлары тиешле муниципаль хокукий актны кабул иткән (чыгарган) авыл җирлегә җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә аларның кануны вакытлыча туктатылырга мөмкин; мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар бетерелгән яки күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлегә үзгәргән очракта — муниципаль хокукий актны гамәлдән чыгару яки аның канунын вакытлыча туктату моментына тиешле муниципаль хокукий актны кабул итү (чыгару) вәкаләтләренә кертелгән авыл җирлегә җирле үзидарә органнары яисә җирле үзидарә вазыйфаи затлары тарафыннан, шулай ук суд тарафыннан гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин; ә җирле үзидарә органнары тарафыннан аларга федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны көйли торган өлешендә — Россия Федерациясенә вәкаләтле дөүләт хакимияте органы (Татарстан Республикасының вәкаләтле дөүләт хакимияте органы) тарафыннан да гамәлдән чыгарылырга яисә вакытлыча туктатылырга мөмкин.
 Норматив характерда булмаган муниципаль хокукий актның кануны (эше) — Россия Федерациясенә эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтлеләре турындагы законнарына ярашлы рәвештә бирелгән, Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затның тиешле күрсәтмәсе (предписаниесе) алынган очракта, аны кабул иткән (чыгарган) җирле үзидарә органы яисә җирле үзидарә вазыйфаи заты тарафыннан кичекмәстән вакытлыча туктатыла. Җирле үзидарәнең башкарма-бөерү органнары яисә җирле үзидарә вазыйфаи затлары алынган күрсәтмәнең үтәлеше турында Россия Федерациясе Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле затка өч көнлек срокта, ә җирле үзидарәнең вәкиллекле органнары үзләре карар кабул иткән көннән башлап өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә бурычлы.

2. Суд карары буенча «“Лаеш муниципаль районы” муниципаль берәмлеге һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләр территорияләренен чикләрен билгеләү һәм статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 28-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының гамәлдә булмавын тану, муниципаль берәмлек статусын билгеләү турында яңа закон үз көченә кергәнчегә кадәр, суд тәртибендә күрсәтелгән муниципаль берәмлекнең суд карары законлы көченә кергәнчегә кадәр кабул ителгән муниципаль хокукый актларын гамәлдә булмавын тану яисә әлеге муниципаль хокукый актларны гамәлдән чыгару өчен нигез булып тора алмый.

ХII бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

73 нче статья. Авыл жирлегенен икътисади нигезе

1. Авыл жирлегенен муниципаль милкендә булган мөлкәт, авыл жирлеге бюджеты акчалары, шулай ук авыл жирлегенен мөлкәти хокуклары авыл жирлегенен икътисади нигезен тәшкил итә.

74 нче статья. Авыл жирлегенен муниципаль мөлкәте

1. Авыл жирлеге милкендә түбәндәге мөлкәт булырга мөмкин:
 1. *«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 нче статьясы белән билгеләнгән авыл жирлегенен жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен чишү өчен билгеләнгән мөлкәт;*
 2. *федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларда жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 нче статьясының 4 нче өлешендә күздә тотылган тәртиптә жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт;*
 3. *авыл жирлеге Советының норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә авыл жирлеге жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының, муниципаль хезмәткәрләренен, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләренен эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;*
 4. *чишү хокукы федераль законнар белән жирле үзидарә органына бирелгән һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне чишү өчен кирәкле мөлкәт;*

5. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 нче статьясының 3 һәм 4 нче өлешләренә ярашлы рәвештә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне чишү өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 нче статьясының 1 һәм 1.1 өлешләренә ярашлы рәвештә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне чишү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.
2. Авыл жирлегә милкендә авыл жирлекләренәң жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне чишү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле башка мөлкәт тә булырга мөмкин.

**75 нче статья. Авыл жирлегенәң муниципаль мөлкәтенә ия булу, аннан
файдалану һәм эш итү**

1. Жирле үзидарә органнары авыл жирлегә исемнән Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға һәм аларға ярашлы рәвештә кабул ителә торган авыл жирлегә жирле үзидарә органнарының норматив хокукый актларына нәтижәдә муниципаль мөлкәткә мөстәкыйль рәвештә ия булалар, аннан файдаланалар һәм аңа эш итәләр.
2. Жирле үзидарә органнары федераль законнарға ярашлы рәвештә муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларға, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренәң жирле үзидарә органнарына вакытлыча яисә даими файдалануга бирергә, аны читкә юнәлтергә, башка килешүләр төзәргә хокуклы.
3. Жирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә муниципаль мөлкәт реестрларын алып баралар.

**76 нчы статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык
жәмгыятьләре**

1. Авыл жирлегә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне чишү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыру өчен кирәкле муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр төзи, аларны үзгәртеп кара һәм бетерә, хужалык жәмгыятьләре, шул исәптән муниципаль хужалык жәмгыятьләре төзүдә катнаша ала. Муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата оештыручы (учредитель) функцияләрен һәм вәкаләтләрен жирле үзидарәнең вәкаләтле органнары гамәлгә ашыра.
2. Оештыручы функцияләрен һәм вәкаләтләрен гамәлгә ашыручы жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенәң

максатларын, шартларын һәм тәртибен билгелиләр, уставларын раслыйлар, әлеге предприятиеләр һәм учреждениеләр житәкчеләрен вазыйфага билгелиләр һәм вазыйфадан азат итәләр, әлеге Уставта һәм муниципаль хокукый актларда күздә тотылган тәртиптә аларның эшчәнлегенә турындагы хисапларын тыңлыйлар.

3. Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары авыл жирлегенә исемнен муниципаль казна учреждениеләренә йөкләмәләргә буенча субсидиялар җаваплылык йөртәләр һәм федераль законда билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә аларның үтәлешен тәмин итәләр.
4. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Мөлкәт һәм жир мөнәсәбәтләргә палатасы Россия Федерациясә Хөкүмәтә вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә муниципаль мөлкәт реестрын алып бара.

77 нче статья. Авыл жирлегенә муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибә һәм шартлары

1. Муниципаль мөлкәтне хосусыйлаштыру тәртибә һәм шартлары федераль законнар нигезендә авыл жирлегенә Советлар карарлары белән билгеләнә.
2. Муниципаль мөлкәттән файдаланудан һәм аны хосусыйлаштырудан алынган керемнәр авыл жирлегенә бюджетына керә.

78 нче статья. Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләргә

Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләргә, әгәр законнарда башкасы билгеләнмәгән булса, шартнамә нигезендә корыла.

ХІІІ бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНӘ ФИНАНС НИГЕЗЕ

79 нчы статья. Авыл жирлегенә бюджеты

1. Авыл жирлегенә үз бюджеты бар.
2. Авыл жирлегенә бюджеты авыл жирлегенә Советларның муниципаль норматив хокукый акты формасында эшләнелә һәм раслана.
3. Авыл жирлегенә бюджетында авыл жирлегенә жирле эһәмияттәгә мәсьәләләрен чишү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлдерелә торган керемнәр һәм авыл жирлегенә жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән бирелгән аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү өчен бирелгән субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбенә гамәлгә ашырыла торган авыл жирлегенә бюджетының тиешле чыгымнары аерым-аерым күздә тотыла.
4. Авыл жирлегенә жирле үзидарә органнары, федераль законнарда һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителә торган Россия Федерациясенә башка норматив

хокукий актларында билгелэнгән тәртиптә, федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына авыл жирлегә бюджетының үтәләше турында хисаплар тәкъдим итәләр.

80 нче статья. Авыл жирлегендә бюджет процессы

1. Авыл жирлегә бюджетын формалаштыру, раслау, башкару һәм аның үтәләшен контрольдә тоту авыл жирлегә жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль рәвештә гамәлгә ашырыла. Авыл жирлегә бюджетын формалаштыру, раслау һәм башкару тәртибе Россия Федерациясенә Бюджет кодексы, федераль законнар һәм аларга ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнә.
2. Авыл жирлегә бюджеты проекты, авыл жирлегә Советының авыл жирлегә бюджетын раслау турындагы карары, аның үтәләше турындагы еллык хисап, авыл жирлегә бюджетының башкарылу барышы турындагы кварталлык мәгълүматлар һәм жирле үзидарә органнары муниципаль хезмәткәрләренә, муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләренә саны турындагы мәгълүматлар (аларның хезмәтенә түләүгә алынган фактик чыгымнарны күрсәтеп) рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкәрелергә) тиеш.
3. Авыл жирлегә бюджеты проекты өч еллык срокка (чираттагы финанс елы һәм планлы чор) төзелә һәм раслана.
4. Авыл жирлегенә чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты проекты, авыл жирлегенә чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәмин итү максатыннан, авыл жирлегенә социаль-иқтисади үсеш фаразы (прогнозы) нигезендә төзелә.
5. Авыл жирлегенә чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты проекты, Россия Федерациясенә Бюджет кодексына һәм аның таләпләрен саклап кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексына һәм әлегә Уставка ярашлы рәвештә, авыл жирлегә Башкарма комитеты тарафыннан билгелэнгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.
6. Авыл жирлегенә чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты проектын төзү түбәндәгеләргә нигезләнә:
 - Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Собраниеенә Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә карата таләпләрне) билгеләүче Юлламасы нигезләмәләренә;
 - Татарстан Республикасы Рәисенә Татарстан Республикасы Дәүләт Советына Юлламасына;
 - Россия Федерациясенә милли үсеш максатларын һәм аңа ирешү буенча ачык хакимият органнары эшчәнлегә юнәлешләрен билгеләүче документларга;
 - авыл жирлегенә бюджет сәясәтенә төп юнәлешләренә һәм салым сәясәтеннән төп юнәлешләренә;
 - авыл жирлегенә социаль-иқтисади үсеш фаразына (прогнозына);

– озак вакытлы чорга бюджет фаразына (бюджет фаразы проектына, бюджет фаразына үзгәрешләр кертү проектына);

– дәүләт һәм муниципаль программаларга, дәүләт һәм муниципаль программалар проектларына, күрсәтелгән программаларга үзгәрешләр кертү проектларына;

– Россия Федерациясенең милли үсеш максатларын һәм аңа ирешү буенча ачык хакимият органнары эшчәнлегенә юнәлешләр билгеләүче документларга;

7. Авыл җирлегенең чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджет турындагы карарында бюджетның төп сыйфатламалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясенең Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, авыл җирлеге Советының муниципаль хокукый актлары (бюджет турындагы карардан тыш) белән билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.
8. Авыл җирлеге бюджет турындагы карар белән күрсәткечләр раслана, аларның составы Россия Федерациясенең Бюджет кодексына, аңа ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексына һәм Татарстан Республикасы законнарына, район Советы карарларына ярашлы рәвештә билгеләнелә.
9. Чираттагы финанс елына һәм планлы чорга авыл җирлеге бюджет турындагы карар проекты расланган бюджетның планлы чоры параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының планлы чоры икенче елының параметрларын өстәү юлы белән раслана.
Чираттагы финанс елына һәм планлы чорга авыл җирлеге бюджет турындагы карар проекты расланган бюджетның планлы чоры күрсәткечләрен төгәлли һәм төзелә торган бюджетның планлы чоры икенче елының күрсәткечләрен раслый.

Авыл җирлегенең раслана торган бюджетның планлы чоры параметрларын төгәлләү түбәндәгеләрне күздә тоталар:

– авыл җирлегенең чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджет турындагы карар проектына карау предметы булып торган күрсәткечләрнең төгәлләмәләрен раслауны;

– авыл җирлеге бюджет чыгымнарының ведомство структурасының расланган күрсәткечләрен арттыруны яисә кыскартуны раслауны яки аңа авыл җирлеге бюджет чыгымнарының өстәмә максатчан статьялары һәм (яисә) төрләре буенча бюджет ассигнованиеләрен кертүне.

10. Чираттагы финанс елына һәм планлы чорга авыл җирлеге бюджет турындагы карар проекты белән бер үк вакытта авыл җирлеге Советына түбәндәгеләр тәкъдим ителә:
– авыл җирлегенең чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- агымдагы финанс елының узган чоры өчен авыл жирлегенең социаль-икътисади үсешенең якынча нәтижәләре һәм агымдагы финанс елында авыл жирлегенең социаль-икътисади үсешенең көтелмәгән (көтелгән) нәтижәләре;
- авыл жирлегенең чираттагы финанс елына һәм планлы чорга социаль-икътисади үсеш фаразы;
- авыл жирлеге бюджетының чираттагы финанс елына һәм планлы чорга төп сыйфатламалары (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефицита) фаразы;
- авыл жирлеге бюджеты проектына аңлатма язмасы;
- бюджетлара трансфертларны бүлү методикалары (методикалар проектлары) һәм исәпләүләре;
- чираттагы финанс елы ахырына һәм планлы чорның һәр елы ахырына муниципаль бурычның чикке югары күләме;
- агымдагы финанс елына бюджетның көтелгән үтәлешен бәяләү;
- авыл жирлеге Советы тарафыннан тәкъдим ителгән күрсәтелгән органнарның бюджет сметалары проектлары (авыл жирлеге Башкарма комитеты белән күрсәтелгән бюджет сметаларына карата келешмәүчәнлекләр барлыкка килгән очракта тәкъдим ителә);
- Россия Федерациясенең Бюджет кодексы һәм аңа ярашлы рәвештә кабул ителгән Татарстан Республикасының Бюджет кодексы һәм әлеге Устав белән билгеләнгән башка документлар һәм материаллар.

Бюджет турындагы карар белән бюджет ассигнованиеләрен муниципаль программалар һәм программадан тыш эшчәнлек юнәлешләре буенча бүлү расланган очракта, бюджет турындагы карар проектына муниципаль программаларның паспортлары тәкъдим ителә.

Бюджет турындагы карар проектында бюджетлар чыгымнары классификациясенең бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта булмаган очракта, бюджетлар чыгымнары классификациясенең бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта бюджет турындагы карар проектына аңлатма язмасы кушымталары составына кертелә.

11. Авыл жирлегенең чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты проектын төзү, Россия Федерациясенең Бюджет кодексына, федераль законнарға, аларга ярашлы рәвештә кабул ителә торган Татарстан Республикасының Бюджет кодексына һәм Татарстан Республикасы законнарына ярашлы рәвештә, авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан гамәлгә ашырыла.

12. Авыл жирлеге Башкарма комитеты авыл жирлегенен чираттагы финанс елына һәм планлы чорга бюджеты турындагы карар проектын авыл жирлеге Советы каравына агымдагы елның 15 ноябрэндәгн дә соңга калмыйча кертә.
13. Авыл жирлеге Советының муниципаль норматив хокукый акты белән билгеләнгән авыл жирлеге бюджеты турындагы карар проектын карау һәм аны раслау тәртибе бюджет турындагы карарның чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясә Бюджет кодексының 184.1 статьясына ярашлы рәвештә күрсәткечләренә һәм сыйфатламаларны раслауны күздә тотарга тиеш.
14. Авыл жирлеге бюджеты турындагы карар, әгәр Россия Федерациясенен Бюджет кодексында һәм (яисә) авыл жирлеге бюджеты турындагы карарда башкасы күздә тотылмаган булса, 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм финанс елының 31 декабренә кадәр гамәлдә була. Авыл жирлеге бюджеты турындагы карар билгеләнгән тәртиптә аңа кул куелганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкәрелергә) тиеш.
15. Авыл жирлеге жирле үзидарә органнары авыл жирлеге бюджетының балансланган булуын, бюджет хокук мөнәсәбәтләрен көйләү, бюджет процессын гамәлгә ашыру, дефицит күләме, муниципаль бурычның күләме һәм структурасы, авыл жирлегенен бюджет йөкләмәләрен үтәү буенча билгеләнгән федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары таләпләренен саклануын тәмин итәләр.
16. Авыл жирлеге бюджеты керемнәре Россия Федерациясенен бюджет законнарына, салымнар һәм жыемнар турындагы законнарына һәм башка мәжбүри түләүләр турындагы законнарына ярашлы рәвештә формалаша.
17. Авыл жирлеге бюджеты чыгымнары Россия Федерациясенен Бюджет кодексында күздә тотылган формаларда гамәлгә ашырыла.
18. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга авыл жирлеге бюджеты сгымнарын юнәлдерү, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очракларны исәпкә алмыйча, рөхсәт ителми.
19. Муниципаль мөлкәт объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясенен Бюджет кодексына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.

81 нче статья. Авыл жирлегенен муниципаль ихтыяжларын тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өлкәсендә товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу буенча контракт системасы турында» 2013 елның 05 майдагы 44-ФЗ номерлы Федераль законга һәм Россия Федерациясенен башка норматив хокукый актларына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.
2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәтләр сатып алу авыл жирлеге бюджеты акчалары исәбенә гамәлгә ашырыла.

82 нче статья. Авыл жирлеге гражданнының үзара салым акчалары

1. Гражданнының үзара салым акчалары дип жирле әәмияттәге конкрет мәсьәләләрне чишү өчен гамәлгә ашырыла торган гражданның бертапкырлык түләүләре аңлашыла. Гражданның үзара салымы тәртибендә түләүләр күләме абсолют зурлыкта авыл жирлегенә (авыл жирлеге составына керүче торак пунктның) барлык халкы өчен тигез итеп билгеләнә, аерым категория гражданны моннан чыгарма булып тора (аларның саны авыл жирлеге (авыл жирлеге составына керүче торак пунктның) гомуми халкы саныннан 30 проценттан артып китә алмый һәм алар өчен түләүләр күләме киметелергә мөмкин).
2. Әлеге статьяның 1 нче өлешендә күрсәтелгән гражданның бертапкырлык түләүләрен кертү һәм аннан файдалану мәсьәләләре жирле референдумда, ә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясының 1 нче өлешенә 4.1 пунктында күздә тотылган очракта — гражданны жыенында чишелә.

83 нче статья. Авыл жирлегенә муниципаль бурычы

1. Авыл жирлеге, Россия Федерациясенә Бюджет кодексына һәм әлеге Уставка ярашлы рәвештә, муниципаль заемнар гамәлгә ашырырга, шул исәптән муниципаль кыйммәтләр кәгазьләре чыгару юлы белән, хокуклы.
2. Авыл жирлеге исемнән муниципаль заемнарны гамәлгә ашыру хокукы, Россия Федерациясенә Бюджет кодексына ярашлы рәвештә, жирлекнең Башкарма комитетына карый.

84 нче статья. Авыл жирлегенә жирле бюджетын башкару

1. Авыл жирлегенә жирле бюджетын башкару Россия Федерациясенә Бюджет кодексына ярашлы рәвештә гамәлгә ашырыла.
2. Авыл жирлеге бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомство карамагында булуы (подведомственность) нигезендә башкарыла.
3. Авыл жирлеге бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, авыл жирлеге бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Авыл жирлеге бюджетын башкару авыл жирлегенә жыелма бюджет язмасы (рописе) һәм авыл жирлегенә касса планы нигезендә оештырыла.

85 нче статья. Бюджет хисапчылыгы. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисап

1. Авыл жирлегенә бюджет хисапчылыгы еллык булып тора.

2. Авыл жирлегенен бюджет хисаплылыгы, бюджет акчаларының тиешле баш администраторларының жыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә, авыл жирлеге Башкарма комитеты тарафыннан төзелә.
3. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисап авыл жирлеге Советы карары белән расланырга тиеш.
4. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисап, авыл жирлеге Советына тәкъдим ителгәнчегә кадәр, тышкы тикшерү узарга тиеш, ул бюджет акчалары баш администраторларының бюджет хисаплылыгына тышкы тикшерү үткәрүне һәм авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә (заключение) эзерләүне үз иченә ала.
Авыл жирлеге Советы мөрәжәгате буенча «Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Столбище авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка тышкы тикшерү Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Контроль-хисап палатасы тарафыннан гамәлгә ашырыла.
5. Авыл жирлеге Башкарма комитеты авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы хисапны, аңа бәяләмә эзерләү өчен, агымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча тәкъдим итә. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә эзерләү, бюджет акчалары баш администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү мәгълүматлары нигезендә, 1 айдан артып китми торган срокта үткәрелә.
6. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Контроль-хисап палатасы тарафыннан авыл жирлеге Советына тәкъдим ителә һәм бер үк вакытта авыл жирлеге Башкарма комитетына жибәрелә.
7. 7. Ел саен агымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча, авыл жирлеге Башкарма комитеты авыл жирлеге Советына хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапны, аңа раслау рәвешендә авыл жирлеге Советының хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турында карары проектын, авыл жирлеге бюджеты үтәлеше турындагы башка бюджет хисаплылыгын һәм Россия Федерациясенен бюджет законнарында күздә тотылган башка документларны теркәп тәкъдим итә.
8. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапны карау нәтижәләре буенча авыл жирлеге Советы авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яисә кире кагу турында карар кабул итә.
Авыл жирлеге Советы тарафыннан авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы еллык хисап кире кагылган очракта, ул мәгълүматларның дөрес булмавын яисә тулысынча чагылдырылмавын бетерү һәм 1 айдан артып китми торган срокта кабат тәкъдим итү өчен кире кайтарыла.
9. Авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы карар белән авыл жирлеге бюджеты керемнәренен, чыгымнарының гомуми күләмен һәм авыл жирлеге бюджеты дефицитын күрсәтеп, хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтәлеше турындагы хисап раслана.

Авыл жирлеге Советының хисап елы өчен авыл жирлеге бюджетының үтөлеше турындагы карарына аерым кушымталар белән түбәндәге күрсәткешләр раслана:

- бюджетлар керемнәре классификациясе кодлары буенча авыл жирлеге бюджеты керемнәре;
- авыл жирлеге бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча авыл жирлеге бюджеты чыгымнары;
- бюджетлар чыгымнары классификациясенә бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча авыл жирлеге бюджеты чыгымнары;
- бюджетлар дефицитын финанслау чыганакалары классификациясе кодлары буенча авыл жирлеге бюджеты дефицитын финанслау чыганакалары.

86 нче статья. Авыл жирлегенә муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан физик затларга масса күләм норматив йөкләмәләренә һәм башка түләүләр буенча йөкләмәләренә шартлаучы (билгеләүче) хокукый актлар нигезләмәләренә саклануын, шулай ук дәүләт (муниципаль) контрактларының, бюджеттан акча бирү турындагы шартнамәләренә (килешүләренә) шартлары үтәлешен тәмин итү максатыннан гамәлгә ашырыла.
2. Тышкы муниципаль финанс контроле ТР Лаеш муниципаль районының Контроль-хисап палатасының контроль эшчәнлегә булып тора.
3. Эчке муниципаль финанс контроле Федераль казначылыкның, ТР Лаеш муниципаль районының Финанс-бюджет палатасының контроль эшчәнлегә булып тора.
4. Алдан карый торган (предварительный) контроль авыл жирлегенә жирле бюджетын башкару барышында бюджет хокук бозуларын кисәтү һәм аларга чик кую максатында гамәлгә ашырыла.
5. Алдагы (последующий) контроль, аларның башкарылуының законлылыгын, исәп-хисап һәм хисапчылыкның дөреслеген билгеләү максатында, авыл жирлеге бюджетының үтөлеше нәтижәләре буенча гамәлгә ашырыла.

XIV бүлек. АВЫЛ ЖИРЛЕГЕ УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛӘГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

87 нче статья. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлегә Уставка үзгәрешләр кертү проектын эзерләү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлегә Уставка үзгәрешләр кертү турындагы авыл жирлеге Советы карары проекты авыл жирлеге Советына авыл жирлеге Башлыгы, авыл жирлеге Советы депутатлары, территория жирле үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелергә мөмкин.
2. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлегә Уставка үзгәрешләр кертү турында карар проекты эзерләү өчен, авыл жирлеге Советы карары белән махсус комиссия

төзелергә мөмкин. Күрсәтелгән комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.

3. Авыл җирлеге Уставы проекты, авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий акт проекты, авыл җирлеге Уставын кабул итү, авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү мәсьаләсен карау көненә кадәр 30 көннән дә соңга калмыйча, авыл җирлеге Советы тарафыннан билгеләнгән күрсәтелгән Устав проекты, күрсәтелгән муниципаль хокукий акт проекты буенча тәкъдимнәренә исәпкә алу тәртибен, шулай ук аңа карата фикер алышуда гражданның катнашу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка җиткерү) белән рәсми рәвештә бастырып чыгарылырга (халыкка җиткәрелергә) тиеш. Әлеге Уставны норматив хокукий актларга туры китерү максатыннан, авыл җирлеге Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе (Уставы) яисә законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очракта, авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий акт проекты буенча тәкъдимнәренә исәпкә алу тәртибен, шулай ук аңа карата фикер алышуда гражданның катнашу тәртибен рәсми рәвештә бастырып чыгару (халыкка җиткерү) таләп ителми.
4. Авыл җирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында авыл җирлеге Советы карары проекты буенча, аларны авыл җирлеге Советы утырышында караганчы, әлеге Уставка ярашлы рәвештә ачык тыңлаулар үткәрелә, әлеге Уставны норматив хокукий актларга туры китерү максатыннан, Уставка Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе (Уставы) яисә законнары нигезләмәләрен төгәл кабатлау формасында үзгәрешләр кертелгән очраклар моннан чыгарма булып тора.
5. Авыл җирлеге Уставын федераль законга, Татарстан Республикасы законына туры китерү әлеге закон чыгару актларында билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Федераль законда, Татарстан Республикасы законында күрсәтелгән срок билгеләнмәгән очракта, авыл җирлеге Уставын федераль законга, Татарстан Республикасы законына туры китерү срогы тиешле федераль законның, Татарстан Республикасы законының үз күченә керү датасын, авыл җирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий акт проекты рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм ачык тыңлауларда карау кирәклеген, ул проект буенча гражданның тәкъдимнәренә исәпкә алуны, авыл җирлеге Советы утырышларының периодиклыгын, мондый муниципаль хокукий актны дәүләт теркәве узуга һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) срокларын исәпкә алып билгеләнә һәм, кагыйдә буларак, алты айдан артып китәргә тиеш түгел.

6. Авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий акт белән авыл жирлеге Уставын яңа редакциядә бәян итүгә рөхсәт ителми. Бу очракта авыл жирлегенә яңа Уставы кабул ителә, ә элек гамәлдә булган авыл жирлеге Уставы һәм аңа үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий актлар яңа авыл жирлеге Уставы законлы көченә кәргән көннән башлап үз көчен югалткан дип таныла.

88 нче статья. Авыл жирлеге Уставын кабул итү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы проектын, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проектын карау авыл жирлеге Советы тарафыннан, авыл жирлеге Советы Регламентына ярашлы рәвештә, икедән дә ким булмаган укылышта гамәлгә ашырыла.
2. Авыл жирлеге Уставы проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карар проекты беренче укылышта кабул ителгәннән соң, күрсәтелгән проект авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан авыл жирлеге Советы депутатларына, хокук чыгару башлангычы хокукының башка субъектларына төзәтмәләр кертү өчен жиберелә.
3. Авыл жирлеге Уставы, авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр кертү турындагы авыл жирлеге Советы карары авыл жирлеге Советы депутатларының билгеләнгән санының өчтән ике өлешен күпчелек тавышы белән кабул ителә.

89 нчы статья. Авыл жирлеге Уставының, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарның законлы көченә керү тәртибе

1. Авыл жирлеге Уставы, авыл жирлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы авыл жирлеге Советы карары, алар кабул ителгәннән соң, федераль законда билгеләнгән тәртиптә дәүләт теркәвенә узган өчен, авыл жирлеге Башлыгы тарафыннан муниципаль берәмлекләр уставларын теркәү өлкәсендә вәкаләтле федераль башкарма хакимият органының территорияль органына жиберелә.
2. Авыл жирлеге Уставы, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы авыл жирлеге Советы карары, алар дәүләт теркәвенә узганнан соң, рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкәрелергә) тиеш һәм рәсми бастырып чыгарылганнан (халыкка житкәрелгәннән) соң законлы көченә керәләр.

Авыл жирлеге башлыгы теркәлгән муниципаль берәмлек уставын, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы муниципаль хокукий акты — муниципаль берәмлек уставы, муниципаль берәмлек уставына үзгәрешләр кертү турындагы муниципаль хокукий акт турындагы мәгълүматларны Россия Федерациясе субъектының муниципаль берәмлекләре уставлары дәүләт реестрына кертү турындагы хәбәрнамә алынган көннән башлап жиде көн дәвамында бастырып чыгарырга (халыкка житкәрелергә) бурычлы; бу хәбәрнамә «Муниципаль берәмлекләр уставларын дәүләт теркәвенә турында» 2005 елның 21 июлендәге 97-ФЗ номерлы Федераль законның 4 нче статьясының 6 нчы өлешендә күздә тотылган.

**Татарстан Республикасы
Лаеш муниципаль районы
Столбище авыл җирлегә башлыгы —
Совет рәисе вазыйфаларын башкаручы**

И.Ю. Романова